DE REBUS PUBLICIS

ПОЛІТИЧНЕ СТАНОВИЩЕ УКРАЇНИ*

Україна від самих початків свого існування до сьогодні пережила свою трагічну історію, вистояла, і в цьому один із багатьох інших аргументів її майбутнього. Але сьогоднішнє її становище не йде в жодні порівняння з ситуаціями, які переживала Україна в минулому протягом всієї своєї історії. Аналіз усіх політичних заходів, які інтенсивно проводять по відношенні до України московські керівники і які систематично і планомірно здійснюються, приводить до висновку, що в планах Москви є безумовне винародовлення української нації будь-якими шляхами і засобами, позбавлення її перспективи для існування. В сьогоднішніх умовах, як їх називають партійні керівники, "гласності" і "демократизму" немає місця для справжнього національного відродження, встановлення статусу повноправної держави – республіки з усіма її не формальними, а справжніми ознаками: конституцією, конституційним урядом, національною армією, національною валютою, які виражають самостійну національну економіку, і взаємним дипломатичним представництвом в Україні і за її кордоном.

Тому немає підстав для найменших ілюзій щодо якихось можливостей справжнього розквіту політичного життя нації, економіки й культури. Це стосується й інших націй, які сьогодні перебувають під чоботом московського деспотизму. В їх розвитку Москва зацікавлена настільки, наскільки вони служать її цілям, котрим підпорядковані всі економічні плани і їх реалізація в кожному неросійському регіоні імперії. Все, що сьогодні здійснюється

* Стаття написана в 1987-1988 рр. і надрукована в Канаді під псевдонімом.

офіційно заходами московського уряду, в тому числі й в економіці, спрямоване на те, щоб сучасна політична система імперії вижила в умовах своєї економічної та політичної кризи, щоб зберегти недоторканим свій політичний статус на внутрішній арені. Всі заходи розраховані на те, щоб зберегти "єдіную нєдєлімую". Навіть мінімальні, а загалом ілюзорні уступки в бік демократії, деяка децентралізація і т. ін. не покликані розв'язати основне – встановлення самостійних державностей усіх націй Радянського Союзу. .

Поки не буде розв'язане це питання, усі заходи й ініціативи російської імперії міжнародного і внутрішнього характеру є всього-навсього необхідними кроками з метою її виживання.

Однак ті заходи, які робить московський уряд з метою виживання, не передбачають корінних змін у національній політиці Москви. Бо тоді треба було б не тільки поламати старі, вироблені історією імперії традиції панування в Украйні, але в першу чергу відмовитися від цього панування.

Пропагандисти радянського способу "розв'язання" національного питання говорять про якийсь "ріст" і "розквіт" економічного і культурного життя всіх республік. Він не може не бути, загальний поступ, в порівнянні з тим, що було колись, піввіку і більше тому, і що є зараз. Але в загальному підсумку цей поступ потрібен імперії, без нього вона не існувала б. Крім того, він не може заслонити основного, а саме того, що кожна республіка, якими б досягненнями, справжніми і вигаданими пропагандистами, не відзначалася, є підневільною, позбавленою своєї національної самостійності.

Московська імперія не може існувати без своїх колоній, без їх експлуатації – в цьому весь сенс її політики. Але Москва не може обійтися насамперед без України – могутнього джерела її прибутків, які приходять їй даром, безмежного поля для колонізації, для здійснення її споконвічної мрії – переварити в своєму імперському котлі "інородців", в першу чергу українців. Для цього вони мають відректися від своїх природних багатств, в ім'я "дружби" поступитись життєвим простором, відмовитись від своєї мови і культури, прийняти російську – повністю асимілюватись.

Цій меті ревно служить так званий "уряд" УРСР. Він нічого самостійно не вирішує, нічого не приводить у життя без згоди і санкцій Москви. Він не вибраний народом шляхом демократичних і прямих виборів згідно з справжніми статтями Конституції. Він не виражав і не виражає волі народу. Він є знаряддям для виконання

політики Москви щодо України. Систематично проваджені так звані вибори є політичним фарсом, глумом над політичними правами нації, бо висунуті партійно-державним апаратом так звані народні депутати не представляють корінних інтересів поневоленого українського народу, його справжніх прагнень до самостійного самоврядування, самостійної внутрішньої і зовнішньої політики. Така правда, яку нічим не підміниш, нічим не замажеш.

Тимчасом, постійне, при будь-якій нагоді і без неї, форсування думки про якусь нібито "суверенність" УРСР, про "розв'язання національного питання" є нічим іншим, як черговим пропагандистським заходом, покликаним котрий уже раз переконати український народ у тому, ще він, мовляв, має те, чого насправді не має. Він не має ні суверенної республіки, ні розв'язаного національного питання. Бо справжню суверенність український народ розуміє не так, як московські загарбники, розуміє не так і розв'язання національного питання, про яке трублять режимні пропагандисти й апаратники. Занафталінені думки висунув В. Щербицький на помпезному засіданні, приуроченому 70-річчю так званого утворення радянської влади на Україні. Бо хіба народ забув, яким "законним" шляхом встановлювалась ця влада, тобто загарбання України Москвою, і яка це була "всебічна підтримка Москви робітникам і селянам України" – викачування з виголодженої, вимореної війною України зерна, всіх харчових запасів, розстріли, червоний терор, у кривавих потоках якого загинули сотні і тисячі українців, культурні та політичні діячі. Може, справді буде "додатково" вивчено і висвітлено, до чого закликав В. Щербицький, у цій кривавій історії "деякі періоди і події" і які саме? Може, але немає ілюзій щодо якихось змін якраз у національній політиці московської імперії.

Національна політика московського уряду в України здійснюється кількома найважливішими шляхами, але справжній її зміст прикривається загальними потребами всієї імперії, зокрема економічними, а також нібито важливими потребами самого ж українського народу. Ця демагогічна брехня зразу ж стає явною, коли тільки об'єктивно глянути на наслідки цієї політики.

Найголовніший засіб, за допомогою якого реалізується московська політика в Україні, є її колонізація.

Потреби економічного розвитку імперії, мовляв, природно створюють гостру необхідність... руйнування національних

демографічних структур. Це, в свою чергу, створює сприятливі умови винародовлення української національності. Тут і з'явився штучний, нічим не підтверджений термін "радянський народ", який нібито має... історичну необхідність зникнення націй, загнаних під московський чобіт. Кажуть, це неминучий процес... інтернаціоналізації, який на звичайній мові є русифікацією. Бюрократи і партійні чиновники твердять: потреби виробництва вимагають в такому-то конкретному регіоні збільшення робочих місць, яких неможливо забезпечити лише місцевими кадрами, місцевою робочою силою. Для цього потрібна "братня допомога". Якраз ця "допомога" й виявляється в розчиненні місцевого населення приїжджим елементом.

Таким чином, освячується штучна міграція населення, спрямована, якщо їй давати політичну оцінку, на русифікацію неросійських національних територій. Скажімо, організовується в Тернополі льонопрядильний комбінат з кількатисячним робітничим та інженерним персоналом, якого неможливо забезпечити силами лише однієї Тернопільщини. Не думають набирати людей із найближчих областей, із резерву чи навіть надміру робочих рук, що характерне для багатьох районів України. Це будуть, як правило, приїжджі із Російської федерації, з інших регіонів імперії, тільки не з України.

Що все це означає на практиці, дуже добре знає місцеве населення, зокрема тернопільчани: розчинення українського населення приїжджим російським елементом, різке загострення квартирної проблеми, змішані шлюби, які в більшості дають приріст російської національності, різкий стрибок правопорушень – убивств, насильства, грабежів, збільшення пияцтва і т.д.

"Єдінонєдєлімщікі" вже договорилися до того, що пропонують сьогодні, під впливом гігантоманських завдань економічного розвитку імперії, ліквідувати сучасний національно-територіальний поділ всієї імперії. На думку якогось Г. Попова, сучасний національно-територіальний поділ є ні більше, ні менше... гальмом у перебудові (див. журнал "Знамя", 1988, №1). Пісенька, виявляється, вже дуже стара, і починається вона ще в достолипінські часи. Завжди в обрусителів були "проблеми" і "питання", які вимагали класти в жертву нації і народи, що населяли російську імперію. В таких випадках "державність", яку російські правителі та всі їхні слуги розуміли не інакше, як тільки "єдінонєдєлімая" імперія, завжди

вимагала підпорядкувати "общім" інтересам національні, з якими, в кінцевому наслідку, вони й не рахувалися.

Інший чинник руйнування національних структур населення і його асиміляції – військова служба. Відомо, що вищий військовий склад, вибуваючи у відставку, має право обирати місце проживання за власним бажанням. Дозвіл на прописку одержують військові відставники. Величезний процент їх осідає в різних містах України.

Крім того, в кожному військовому окрузі величезна кількість військових службовців з сім'ями групується в переважний більшості в містах і містечках України. В національному відношенні вони становлять більшість неукраїнської національності. Призовники-українці, за малими винятками, проходять військову службу не в Україні, а тут відбувають службу солдати з усіх усюдів імперії. Цей принцип перемішування всіх національностей не завжди послідовно застосовувався ще в часи царської Росії. На Україні, наприклад, квартирували полки і мали навіть назви від місцевості їх розміщення. Правда, вони не були сформовані виключно з місцевого населення, яке, проте, становило в цих полках поважні відсотки. Але сьогодні названий принцип ретельно реалізується навпаки і розрахований на асиміляцію і русифікацію українців.

На відміну від особливих прав росіян на прописку такого права на всій території УРСР позбавлений українець. Наприклад, вчителька-українка, працюючи довгі роки на селі, не може одержати дозволу переїхати на постійне проживання у великому обласному центрі, де існує обов'язкова паспортна прописка (вона обов'язкова й на всій території імперії), хоч і має можливість підшукати в місті тимчасову житлову площу.

На житлоплощу вона також має право, записане в Конституції УРСР. Але вона, як і тисячі й тисячі громадян, які живуть у нелюдських житлових умовах (навіть при офіційно визначеній нормі – 9 квадратних метрів на особу!), фактично не забезпечена цим житлом. І найпрекрасніші статті конституції, про яку пропагандисти трублять на всі заставки, ні більше, ні менше є свистком паперу.

Учительці відмовлено в прописці. Але тут же, в її присутності, дозвіл на прописку одержує приїжджа з Росії. Так було і так є сьогодні: дискримінаційні обмеження діють в усіх регіонах імперії як випробуваний засіб колонізації.

Ще одним надзвичайно важливим чинником винародовлення українців є порочна в самій своїй основі організація в Україні шкільництва.

Максимальна увага тут приділяється забезпеченню шкільною мережею приїжджого російськомовного населення. Як правило, для приїжджих створюються російські школи. Рідних шкіл позбавлені українці в Російській федерації, яких там нараховується за останнім (1979 р.) переписом 3 млн. 658 тис. В тих місцях України, де дітей російської національності не вистачає на окрему школу, їх "підселяють" до українських шкіл, створюючи паралельні російсько-українські класи. Однак такі школи стають виключно російськими.

Зокрема широко практикується переведення українських шкіл на російську мову викладання, що й призвело до ліквідації взагалі українських шкіл в більшості міст України. Виняток становлять західноукраїнські міста, хоч і тут русифікація (шляхом колонізації та асиміляції українського населення) зробила вже значний поступ.

Водночас зменшено кількість годин на вивчення української мови. Зате для вивчення російської мови створено особливі привілеї – групи з мінімальною кількістю учнів. Такі групи для вивчення української мови відсутні.

Не менш красномовний такий факт: учителі російської словесності одержують 15% надбавки до зарплати. Це плата за русифікацію!

Необхідно відзначити в цілому низький рівень викладання української мови і літератури. Недбальство з боку адміністрації народної освіти настільки очевидне, що не може не викликати обурення. Низький рівень підготовки вчителів української мови й літератури вказує на притуплення елементарних почуттів національного патріотизму і самосвідомості у всіх, хто зайнятий вихованням вчительських кадрів.

Слід вказати на катастрофічне становище в системі дошкільного виховання. За елективними даними, сьогодні на території України немає українських закладів дошкільного виховання. Виняток становлять хіба що деякі дитячі заклади в західноукраїнських областях. Так звані ясла і дитячі садки, в яких виховуються діти дошкільного віку, в головній своїй масі є російськими. Такий стан треба розглядати як національну катастрофу. Це – джерело, причому дуже реальне, яке своїми

брудними водами заллє весь народ і перекреслить його майбутнє існування як нації. Немає підстав сподіватися, що становище зміниться найближчим часом, хоч і піднімаються голоси про необхідність щось (що саме?) тут зробити.

Колонізаторська політика московського уряду породила таке ганебне явище, як свідомий, не силуваний набір українців – випускників середніх загальноосвітніх шкіл в університети і педагогічні інститути на російську філологію. Мовляв, раз закриваються українські школи – буде важко влаштуватись на роботу за спеціальністю, та й з політичного погляду безпечніше – не буде звинувачень у... націоналізмі...

Ліквідація українських шкіл і заміна їх російськими систематично відбувається по селах ряду районів Миколаївської, Дніпропетровської, Донецької, Сумської та інших областей Східної України.

Великий наплив на Україну неукраїнського населення – це одверта колонізація етнічної території. Процес так званої "інтернаціоналізації" тут діє в єдиній формі та в єдиному напрямі – русифікації.

Політичний курс на русифікацію, який послідовно проводить сучасні правителі, є успадкований від найдавніших часів існування Російської імперії і сьогодні доведений до повної досконалості. Це знайшло вираз у методах і способах його проведення. Без сумніву, він передбачає реалізацію виплеканих планів. Повна русифікація неросійських народів СРСР означала б тим самим ліквідацію цих народів. Само собою зникло б їх прагнення до самостійного існування, відокремлення від Російської імперії. Етнічні території неросійських народів стали б назавжди російськими, а населення їх влилось би до складу російського народу. Різко збільшилася б його чисельність, населення всієї імперії стало б монолітним у національному відношенні. Російська імперія, в минулому багатонаціональна держава, яка роздиралась національно-визвольними рухами, що розвивались по-різному в різні часи, не мала б тепер необхідності витрачати сили на боротьбу з цими рухами, змогла б повністю повернути свої сили назовні. Звичайно, тоді народи світу почули б ці сили. Плекана віками мрія російських царів і їх послідовників про світове панування вступила б у стадію її практичного здійснення. Такий сенс шаленої русифікації, колонізації неросійських народів і етнічних територій СРСР.

Комуністична партія СРСР проводить курс на здійснення викладеної вище програми. Сьогодні вона навіть не дуже криється з її антинаціональним змістом, акцентуючи на першочергових потребах економіки всієї імперії. Потреби господарства, економічного розвитку СРСР підминають під свій прес усе: природні ресурси етнічних територій, національні кадри, їх професійний вишкіл, усе духовне життя націй. Для здійснення далекосяжних планів працюють усі адміністративні органи республік і автономних областей та округів. На практиці це означає переведення всього життя республік на російську мову, на повне й інтенсивне використання всіх резервів, підпорядкованих виконанню політичних планів Москви.

У зв'язку з цим навіть дозволене, тобто те, що не переступає нині діючої Конституції Української РСР, але не вкладається в загальний політичний курс Москви, викликає шалену лють і репресії. Так, і правозахисний рух, і викриття дискримінацій у шкільництві, нерівноправності національних мов, і порушення багато інших справ в Україні, які не можуть не викликати протестів, кваліфікуються як український "буржуазний націоналізм", "ворожість" до українського народу, "відщепенство" та всілякі інші "злочини". Це означає повну нетерпимість до тих, хто не згідний з національним гнітом і виступає проти нього доступними йому засобами, нетерпимість і до тих, хто, заявляючи про свою згоду з курсом "перебудови" і "гласності", захищає елементарні права українського народу. Шабаш, який розгорнули власті і їх преса по відношенні до редколегії журналу "Український вісник", дуже промовисто говорить про сталінський курс в ділянці ідеології щодо громадян України, які одверто протестують проти її плачевного культурно-духовного становища, проти продовження насильства над людьми, які осмілились протистояти денаціоналізації, придушенню демократичних прав і свобод людини.

Подібне було і в 60-ті, і в 70-ті роки. Знаменитий лист-звернення І. Дзюби в ЦК КПУ із запитанням "інтернаціоналізм чи русифікація?" опирався на офіційний, наразі ніким не відкинутий із правлячих кіл російської імперії марксизм-ленінізм, але правителі й цього не могли стерпіти, бо ініціатива громадянина України розійшлася зі справжнім політичним курсом Москви щодо України.

У результаті репресій, які в післясталінський період в Україні прокотилися кількома хвилями, власті домоглися лише того, що

люди причаїлись до часу, однак не залишили думки про свободу, про потребу наближати її день. Репресії загнали в глибину духовності (тих людей, які її справді мають) мрію про свободу, але діяльність цих людей при черговій "відлизі" зразу заявляє про себе. Український культурологічний клуб у Києві, Товариство Лева у Львові, випуски літературно-мистецького і наукового позацензурного альманаху "Євшан-зілля", музикальні групи, які нічого спільного не мають з офіціозом, відновлення "Українського вісника" – все це говорить про те, що живий дух нації не вбитий репресіями, не розіп'ятий страхом, не розтоптаний кадебістським чоботом. Саме цього духу бояться правителі, в ньому вони бачать реальне зло, що виростає в національну проблему, яку слід вирішувати по-справжньому.

Знаючи те, що найкраще тримати підданих у страху, режим і сьогодні в Україні робить що завгодно, щоб втримати такий стан. Він може безкарно проводити свої дії, певний, що за це його ніхто з "центру" не осудить, навпаки – підтримає. Тим більше адміністратори дуже стараються, реалізовуючи по-своєму відповідну ініціативу ЦК КПРС про створення найсприятливіших умов для поширення російськомовного середовища. Так, в Україні облвиконкоми, райвиконкоми, інші адміністративні установи, суди, нотаріальні контори, пошта, міліція, залізниця, культурно-масові установи – клуби, палаци культури, навчальні заклади – училища, технікуми, вузи, – всі вони і здійснюють російськомовну ситуацію за широко практикованою умовою: хай тут буде лише один росіянин, слід розмовляти, читати лекції, здійснювати діловодство, вести екскурсії і т. ін. лише російською мовою. Засилля російської мови витворило ту потворну ситуацію, що в публічних місцях, у сфері обслуги, культури все менше і менше української мови.

У результаті політики московського уряду, послідовно провадженої дискримінації української мови, української культури, свідомого їх приниження перед культурою і мовою російською виникло ганебне, за своєю суттю бузувірське явище – відречення українців від своєї мови і культури. І тут же діє антиконституційний, по суті, антинаціональний закон про право батьків обирати для своїх дітей-учнів школу з російською чи українською мовою навчання, про так звану добровільність вивчення української мови. Нечуваний своїм цинізмом, фарисейський за змістом, цей русифікаційний закон одверто спрямований на витіснення української мови із загальноосвітніх шкіл України, а відтак витіснення її з усіх сфер суспільного

життя. Робиться усе можливе і неможливе саме так, щоби батьки не хотіли обирати для своїх дітей українську шкалу: у вузах викладання російською мовою, і батьки думають, як би полегшити навчання дітям у вузах. Натомість у вузах вже не питають батьків, не дають їм волі – якою ж мовою навчати.

Знову ж таки голос широких громадських кіл за конституційний захист української мови досі не почули ті, хто встановлює закони і приводить їх у життя. "Уряд" УРСР вдає, що не чує цього голосу, і абсолютно нічого не робить, щоб докорінно змінити становище і прийняти відповідні закони, які стосуються конституційного захисту української мови і культури, а також і природних ресурсів України, її інтелектуальних кадрів і т. д.

Але закони законами – можуть бути прийняті найкращі закони, законодавчі акти, які залишаться паперовими свистками, якщо не будуть приведені в життя! За прикладами далеко не треба йти: усі республіки, згідно з Конституцією СРСР, мають право на добровільний вихід із складу Союзу. Але ця нічого не значуща стаття Конституції є всього лише пропагандистським трюком, потрібним Москві для "звіту": мовляв, ось які ми правильні, демократичні, великодушні, що дозволяємо на таке! Найменша спроба привести цю статтю в життя, в дію закінчується для її ініціаторів трагічно – якщо не розстрілами, то довічними тюремними і лагерними засудженнями.

Там, де йдеться про генеральний курс партії, ніяк не пахне формалізмом. Там ретельно виконуються гласні і негласні вказівки партійного керівництва і, більше того, перевиконуються. Обруситель у процесі русифікації так постаралися, що російську мову довели до всіх рівнів громадського і приватного життя громадян України.

Російськомовна ситуація в Україні створила нетерпимість до української мови на рівні побуту. Українець, який удома розмовляв рідною мовою і нею спілкується в публічних місцях, поза домом, постійно і скрізь чує зневажливе ставлення до української мови, роздратування російськомовного жителя і постійні "поради" типу: "пора уже разговарівать чєловєчєскім язиком", нібито "нерозуміння" української мови, її "грубість" і т. ін., вказівки на її природне місце лише... на колгоспному базарі або ж серед доярок. У столиці України її російськомовні жителі (а їх переважна більшість!) нерідко хочуть,

дивуючись, з'ясувати, чи український мовець, бува, не... з Польщі або Канади!

На книжковому ринку кількісно переважає російська книжка. Видавництво "Наукова думка" має інструкцію, згідно з якою видання українською мовою не повинні перевищувати 15% усіх його видань. Згідно з положенням ВАК'у (Вищої Атестаційної Комісії) від грудня 1975 р. усі кандидатські і докторські дисертації мають бути написані лише російською мовою, а також захист слід проводити російською мовою. До того часу друкувались російською мовою лише автореферати, а дисертації виконувались рідною мовою. З прийняттям нового положення українська мова втратила ще одну сферу для свого функціонування.

Фактично немає національного телебачення, бо тих кілька годин, що їх відводиться протягом дня в ретрансляції київського телебачення обласними центрами, де є відповідна техніка, не можна вважати українським телебаченням. Та й навіть ті кілька годин перемішані російськомовними програмами! А сама ж українська мова київського телебачення штучно-стерильна, позбавлена властивих живій мові висловів і звучання, ніби пропущена крізь м'ясорубку. Не краще становище й кінопрокату, де україномовні кінокартини – лише рідкісний виняток від правила.

Державна політика якраз і скерована на повне закріплення цього стану, на поглиблення процесу асиміляції українського населення.

Названі вище канали русифікації та колонізації України інтенсивно виявляються в місцях велетенського будівництва, як наприклад, Чорнобильської, Рівненської, Хмельницької, Чигиринської й інших АЕС, густо зосереджених на території України. А тут не відповідають такому будівництву ні реальні потреби в електроенергії, ні геологія ґрунтів, ні обов'язки і правила збереження історично-культурних пам'яток і природи, ні сільськогосподарське виробництво. Причому протести громадськості не відіграють жодної ролі, а міжнародна організація МАГАТЕ, яка покликана стежити за цими та іншими викривленнями, мовчить, ніби боїться щось сказати на захист природи і народу України. Створюється враження, що вона в змові з московським урядом, який інтенсивно форсує будівництво АЕС на Україні. Спеціалісти висловлюють побоювання в доцільності такого будівництва.

Тимчасом справжні наслідки Чорнобильської катастрофи ретельно замовчують, медичні обстеження населення засекречують, ніхто не знає справжньої цифри поражених радіяцією і хворих променевою хворобою, викликаною Чорнобилем. Офіційні засоби масової інформації абсолютно замовчують поштовх, який дала Чорнобильська катастрофа раковим захворюванням. Після штучного голоду в Україні 1932-1933 років це другий удар по всій нації, його наслідки сьогодні важко передбачити, але вони будуть відчутні для багатьох майбутніх поколінь. Заспокійливо-заколисуючі коментарі і повідомлення офіційних чинників переслідують єдину мету – ввести український народ і світову громадську думку в оману. Обіцянки офіційних представників про те, що будуть систематично повідомляти про радіяційний етан в Україні, повисли в повітрі. Нічого про нього не відомо, як і нічого не відомо про стан харчових продуктів, поданих в усі крамниці й на ринки України. Просочується інформація, нібито Москва відмовилась від харчових продуктів з України, значить, становище тут ненормальне.

Це стиль московського уряду – все засекречувати. Те, що не можливо втримати в таємниці, трактувати в дусі офіційної думки, що за будь-яких умов мусить бути політично вигідне Москві, хай і суперечить об'єктивній правді.

Так, відомо, що імперія ніколи, тим більше сьогодні, не терпить відцентрових рухів, кінцевим наслідком яких має бути відрив від неї, проголошення державного статусу націй. Наприклад, трактування казахстанських подій засобами масової інформації й офіційними особами звертало увагу на що завгодно, тільки не на їх справжній зміст. Воно показало, що Москва сьогодні віддалена на космічні відстані від розвитку та вирішення національного питання. Навіть визнання, причому надто обтічне, неконкретне, що сьогодні мають місце ще деякі (які?) нерозв'язані питання з національної проблеми, говорить промовисто про дуже далеку, дуже туманну перспективу взятись нарешті за їх обговорення і розвивання. Можна не сумніватися, яке це буде (якщо буде) обговорення і які будуть його наслідки...

Події, зв'язані з протестом проти національного гніту, не залежно від того, де вони мають місце (в Казахстані чи Прибалтиці, Вірменії чи Україні), висвітлюють дуже типове ставлення до них московського режиму. Так, офіційна преса вважає, наприклад, що статус державної української мови не потрібен. Але він визнаний

у Вірменії під тиском масових виступів. Те, що можна десь в іншій республіці, не можна в Україні – найболючішій, найдразливішій точці національного питання. Білорусії вже повністю відібрали національну школу. Режим усвідомлює, що повернути весь білоруський народ до національної мови дуже важко. Тому він і не заперечує більшу "віддушину" в цьому питанні, яке досить широко обговорюється в офіційній білоруській пресі. Таке ж обговорення в Україні досить регламентоване, бо тут у більшості сіл України й є українські школи, ще є *реальний* ґрунт, на якому відроджується ідея національної самостійності України. А цього найбільше боїться режим, боїться відриву України – головної своєї колонії – від імперії. Без України він не мислить свого існування. Для режиму становить небезпеку чисельність українського народу, асиміляція якого вимагає довготривалого періоду і більших зусиль, ніж для цього ж вимагають мало чисельні нації, наприклад, прибалтійські.

За "кількісним" принципом будується політика Москви і в інших республіках, щоб спотворити саму суть проблеми. Наприклад, у Казахстані після відомих подій режимники звернули увагу на... німців – мовляв, їм треба дещо дати для їх національного життя (їм, звичайно, треба "щось дати"). Але німцям як нації не загрожує винародовлення. Асиміляція загрожує лише німецькій етнічній групі. А також іншим. Тимчасом, мова повинна йти про казахів, що ж їм, нарешті, поліпшити. Отак підміняється саме питання зовсім іншим, менш небезпечним. В Україні розмова, наприклад, про національну школу скерована на права... росіян – борони, Боже, не ущемити їх! Це тоді, коли росіяни в Україні мають і свої школи, і свої театри, і свою пресу, яка спеціяльно видається в республіці, і своє російськомовне радіо і телебачення, крім загальносоюзних російськомовних (інших загальносоюзних немає!). "Інтернаціоналісти" не додумалися до того, щоб створити, наприклад, "день україномовного всесоюзного телебачення" і т. д., передачі, які транслюються в Україні. Мають усе те, чого українці в Російській федерації позбавлені.

Про все це українська офіціозна преса не пише. А якщо й були голоси про дещо із сказаного, то десь між іншим, скоромовкою.

Нарешті, сьогодні точно невідомо, скільки ж є росіян в Україні. Перепис населення 1979 р. зафіксував 10 млн. 472 тис. росіян, але і цю цифру треба ставити під сумнів, якщо мати на увазі традицію

режиму все подавати в неправдивому висвітленні. Названа цифра становить 21,1% населення України. Це п'яте місце у шкалі колонізації Москвою радянських республік. Перше місце займає Казахстан – 40,8% населення становлять росіяни, друге – Латвія (32,8%), третє – Естонія (27,9%), четверте – Киргизія (25,9%).

Якщо припускати ймовірне заниження цих даних і враховувати темпи й інтенсифікацію колонізації, то немає підстав заспокоюватись п'ятим місцем у цій ганебній шкалі. Треба мати на увазі невідворотність спланованого Москвою процесу колонізації України. Значить, і процес, і темпи колонізації триватимуть, що й загрожує ґрунтовно розчинити етнічний склад українського народу. Є над чим задуматись усім, кому не байдужа доля української нації та її майбутнє, незалежно від політичних груп і напрямків, але об'єднаних почуттям справжнього патріотизму і національної гідності.

СРСР повністю успадкував, продовжив і вдосконалив російсько-самодержавний принцип національного пригнічення й поневолення. Він не відмовився від російської самодержавної ідеї "єдності" всіх націй, які знаходяться в імперії. Тому з такою нетерпимістю говориться про український націоналізм, який чітко і недвозначно заявляє про право українського народу до самостійного політичного життя у власній самостійній державі, про необхідність "відірватись" від "єдіной нєдєлімой", що й є єдиною умовою нормального розвитку народу, його культури, науки і мистецтва, його економічного життя.

Сучасне політичне становище України – це прямий історичний наслідок загарбання України Росією. Російське самодержавство здійснювало такі загарбання багато разів. Цю традицію продовжувала і нова політична влада, яка встановилася в 1917 році. (Досить назвати Карелію, насильно відірвану, як рідну дитину від матері, від Фінляндії, або анексію суверенних прибалтійських держав). Дипломатичні ж замовчування цих загарбань не сприяє національному визволенню України, як і інших народів, які прагнуть вийти з-під "братніх", затиснутих на смерть, обіймів Москви. Український народ зберігає за собою право при найменшій нагоді, максимально використовуючи навіть крихітні можливості, говорити голосно, відкрито і повсюдно про ганебні "визволення", "приєднання", "добровільні входження", що на політичній мові означає національне поневолення, загарбання неросійської землі, грубе потоптання елементарних прав і свобод нації.

Світова суспільна думка, як нам здається, не повинна забувати про всі ці загарбання, постійно про них пам'ятати і привселюдно говорити про них, коли вступають у будь-які відносини з Москвою, і завжди мати на увазі, що вступаєш у відносини з загарбником, що налагоджуєш контакти з тюремниками і гнобителями, які, прикриваючись гарними фразами про демократію, про права і свободи людей різних національностей і віросповідань, насправді гноблять їх, переслідують, чинять безправні суди, фізично винищують, прирікаючи народи, народності і нації на справжній геноцид. Така ціна голубові миру, що його випускає Москва із своїх газет, радіо і телебачення, із своїх академічних і дипломатичних трибун.

Україна платить за нього щоденно і щогодинною.

Платить переслідуванням найкращих людей – розуму і совісті нації, платить лагерниии смертями – кінцевою метою всіх антигуманних судилищ над в'язнями совісті, захисниками громадянських прав і свобод людини, над людьми, які протестують проти національного гніту і винародовлення і, протестуючи, вперто шукають шляхів виходу із тюрми народів – московської імперії.

Платить не баченою в історії мовчанкою на сторінках під'яремних журналів і газет, художньої літератури і публіцистики, радіо і телебачення – потворною мовчанкою про всі кривди, які чинять українському народові, про глум над його мовою і культурою, про безпощадний визиск матеріяльних і духовних національних скарбів.

Платить історичною безпам'яттю, духовним обмілінням і спустошеністю, платить яничарством, відступництвом від материнської мови.

Платить своєю безнадією, роз'їдаючим усе живе настроєм історичної безперспективності – тим жахливим настроєм, який заволікає, як смертельний смог, живу душу нації.

Платить потворним почуттям приреченості раба, не здатного усвідомити потребу боротись, щоб знищити своє рабство.

Платить своїм безсиллям.

Усупереч цим реальним явищам, всупереч тоталітаризму правлячої кліки і її густо розгалуженої мережі, найкращі сили нашого народу протистоять їм. І якщо сьогодні вони ще не зібрані в один кулак, то завтра або ж і таки сьогодні вже згуртуються, щоб не тільки захиститись від ворога, але й дати йому належну відповідь – таку, яку заслуговує будь-який ворог. Для українського народу це смертельний ворог.

Для нас, українців, де вони не знаходилися б, мусить бути чітке усвідомлення справжнього становища України. Будь-які неправдиві, спотворені уявлення є шкідливі в першу чергу для нашого існування, вони можуть призвести до катастрофи, й наші заходи спрямовані на наше виживання і, насамперед, на національне визволення. Чітке розуміння становища України дозволяє виробити на даному етапі тактику, єдино можливу і єдино правильну, згідно з якої ми можемо здійснити найголовнішу свою мету.

Тоталітарний режим, під гнітом якого сьогодні знаходиться Україна, здавалося б, не дає мінімальних можливостей для будь-якої внутрішньої роботи, що служить реалізації наших завдань. Сьогодні цей режим, під тиском важких для нього обставин, прагне себе перемалювати в "найдемократичніший" устрій і тим самим обдурити не тільки власних громадян, але насамперед громадян інших держав і країн, а може, навіть і їх політичних керівників. Все це робилось і робиться в силу старих самодержавних російських традицій і потреб – замаскувати власну суть і якнайбільше від цього одержати економічних, технічних, політичних і всяких інших дивідендів. Москві це вдавалося з перемінним успіхом.

Певний успіх вона має й сьогодні. Її тактика переслідує немаловажні цілі. Розуміння цих цілей і тактики дає можливість українцям демаскувати їх, показати їх справжнє обличчя – прагнення до всесвітнього панування. Причому максимально використати західну технологію, створити ілюзорну передишку в озброєнні під виглядом деякого фактичного роззброєння, яке не становить для Москви загрози, бо приведені в бойову готовність інші види озброєння, а над іншими проводяться загалом успішні експерименти, які завершаться запуском у виробництво.

Така дійсність. Нерозуміння її грозить катастрофою для народів світу. Необхідно мати на увазі відсутність будь-яких, навіть елементарних гарантій того, що офіційно проголошується Москвою і підписується. Прикладом може служити незабезпечення з боку Москви багатьох статей Гельсінського договору.

Сучасні державно-партійні керівники, викриваючи сьогодні криваві злочини своїх попередників (Сталіна) і закликаючи до "нового мислення", по суті, залишаються традиційно-незмінними. Вони самі є представниками 18-мільйонного класу номенклатури, який ніколи і за ніяку ціну не відступить від основних принципів свого існування, свого керівництва і політики. Ця кліка становить

основу всієї системи. Тому й навряд чи піддасться ця система корінним реформам, які принесли б принципово нове у внутрішнє життя імперії і в закордонну політику.

Ілюстрацією незмінності системи на її сучасному етапі є, наприклад, таке:

Політичних в'язнів і далі сьогодні продовжують тримати в лагерях і тюрмах.

Далі існують всілякі перешкоди у виїзді людей за кордон.

В абсолютному тупику і далі знаходиться фактичне вирішення свободи совісті та віросповідання, хоч відповідна стаття Конституції на папері ґарантує цю свободу, але фактично ні. Самостійна українська церква в УРСР заборонена. Українські віруючі мають право на існування тільки в лоні російської (офіційний термін – "руської") православної церкви, яка на території України є засобом русифікації. Режим не може і не хоче насмілитись хоча б на мінімальні уступки в бік демократії, дозволивши на відкриття насильно позакриваних церков, з приводу чого поступають чисельні колективні заяви з багатьох місцевостей. Власті робили і роблять усе, що можливе і неможливе, аби тільки не задовольнити справедливі вимоги віруючих, які в своїх намаганнях нічим не розходяться з Конституцією. А щоб мати спокій, нерідко вони вдаються ... до вогню. То в одній, то в іншій місцевості спалахують церкви. У грудні 1967 р. згорів у Полтаві Воздвиженський монастир. Краще спалити, ніж витрачати гроші на реставрацію архітектурної пам'ятки.

Останнім часом режимники розпускають чутки, що, мовляв, згідно з "гласністю" та "демократією", буде відкрито в різних областях по кілька церков, чим буде завдано шкоди "буржуазно-клерикальній пропаганді" з-за кордону про порушення свободи совісті.

Навіть якщо й відкриють (взагалі сумнівно!) кілька церков – кілька на всю Україну! – хіба цим заходом буде розв'язана проблема свободи совісті та віросповідання? Досить сказати, що цілий ряд працівників ряду професій, особливо гуманітарних профілів, педагогічно-виховних спеціальностей, тим більше керівних посад – виключають за несумісні релігійні переконання. Отже, так чи інакше існують заборони на професію. Або зворотна сторона цієї ж медалі – неможливість відкрито заявити про свої релігійні переконання, щоб

моментально не бути звільненим з роботи. Атеїзм, справді, став державним – єдина, узаконена державою, "віра"!

Греко-католицька церква на західних землях України взагалі вже стала проблемою одіозною. Власті систематично і безперервно всіма доступними їм засобами втовкмачують населенню, яка це була погана церква, як вона прислуговувалася всім ворогам "радянського народу", особливо німецьким фашистам, і тому, не маючи "підтримки в народу", змушена була піти на "самороспуск" – такий евфемізм застосовують кадебісти на означення розгрому цієї церкви, уцілілі священики якої, переживши жахи тюрем і заслань, вернувшись на рідну Землю, пішли у підпілля, бо буди вірними присязі.

Вихід із підпілля в 1987 р. частини греко-католицьких священиків не змінює безправного становища греко-католицької церкви в Україні. Власті не здатні переступити через юридично не правомочну постанову Львівського собору про "самоліквідацію" греко-католицької церкви. Зате вони були і є завжди в силі організовувати ряд незаконних судилищ над греко-католицькими священиками, які залишилися вірними присязі та здійснювали свій обов'язок у підпільній формі.

Віра жива! Скільки не втовкмачували, скільки не агітували апаратники за атеїзм, за "правильність" лише "руської", тобто російської православної церкви, сильна традиція народу, зокрема, на західних землях України, виявляється у звичаях, мові, у вірі батьків, дідів і прадідів, робить даремними всі спроби обрусителів і карателів. Достатньо лише виявити справжній стан релігійності, щоб переконатись у цьому. А релігійність висока, особливо на західних землях України. Руїнницька робота московських загарбників у духовній культурі, зокрема у справах релігії, особливо відчутна в східних областях України. Церкви попалено, священики винищені, суцільно оголені величезні регіони України. Але навіть тут, незважаючи на довгий період лихоліття, незважаючи на такий жахливий і нечуваний за всю історію України геноцид як голод в Україні, як сталінський кривавий терор, – релігійна віра і тут зовсім не знищена, хоч захитана, розірвана споконвічна традиція передачі з покоління в покоління віри батьків і дідів. Розхитана національна традиція, яка тримала націю на тому рівні гідності та свободи, який дозволяв їй сказати: так, я рівноправна серед усіх націй світу, і ніхто мені не може і не має права тикати

про мою "нижчість", "вторинність" і т. д. Ось чому вона вистояла в нерівній боротьбі із своїм західним сусідом, який багаторазово, ніде гріха таїти, завдавав шкоди, яку ще й нині важко загладити, бо наслідки цієї шкоди ще й сьогодні даються то тут, то там взнаки.

Сказане тут і далі не переслідує мету посварити між собою нації, привести до непорозуміння – навпаки, об'єктивна оцінка має допомогти взаєморозумінню і співпраці.

У зв'язку з міжнаціональними відносинами виділяються принаймні два їх аспекти – внутрішні та зовнішні. Тут немає можливості, може, й потреби детально їх розглядати. Варто лише хоча б пунктирно торкнутися деяких аспектів цих відносин, які сьогодні досить характерні для сучасного політичного становища України.

Україна має свої *внутрішні* проблеми стосовно міжнаціональних відносин. Про російсько-українські тут велась розмов більш-менш широко, хоч не все й тут відзначено з абсолютною повнотою. Треба лише підкреслити, що свідомі українці ніколи не ототожнюють режиму, московського уряду з російським народом. Але дивна річ: *хто* конкретно здійснює політику режиму, *хто* є її активний двигун на місцях? Режим використовує для цього різні національності, але насамперед російську, і ненависть українця до цих конкретних носіїв зла нерідко переноситься на самі ж народи, в першу чергу російський. Усі гнобителі заслуговують презирства і ненависті.

Тут є і свої гнобителі, які ревно служать московським загарбникам. Це, може, тема окремої розмови. "Колабораціонізм", яничарство викликає огиду. Гніт від них ще нестерпніший. Не можна допустити іншої думки: наприклад, не зменшиться гніт на Україні від того, коли б усе КГБ було лише українське (хоч у принципі це неможливо!). Все це очевидні речі.

Але є політика режиму, яка виявляється в тому, що, зокрема, обсаджують партійно-державний бюрократичний апарат людьми російської національності. В цьому переслідується мета – забезпечення колонізації та русифікації України. Нацменшості в цьому апараті є російськомовними. "Середньостатистичний" українець зовсім справедливо сприймає їх як московських гнобителів і карателів і не дуже задумується над тим, яка, все-таки, різниця між ними і самим народом. Нерідкі суперечки на рівні побутових відносин, як правило, приводять "у рух" і національні

почуття. Внаслідок цих суперечок виникає взаємна образа: один називає іншого "націоналістом", "бандерою", "бандитом і т. д. Усе це адресується українцям, які, у свою чергу, не лізуть у кишеню за словом і зразу ж відповідають усеросійському шовіністові (що не є рідкісним явищем), знаходячи відповідні вислови.

Ненависть пригнобленого українця скерована на всіх, хто сприяє гнобленню, хто є його конкретний носій: у результаті перепадає в першу чергу росіянинові, а потім і іншим гнобителям, в тому числі й євреям.

Є, однак, традиційно негативне ставлення українця до інших національностей, бо в його історичній пам'яті збереглися незабутні кривди тих інших, організованих їхніми урядами націй, які чинили шкоду Україні. Ставлення зокрема, до єврейства ґрунтується знову ж таки на тому, *яке було і яке є* єврейство сьогодні в політиці московського режиму в Україні. Єврейство – те, що зіграло в ідеології та політиці режиму помітну роль, – займало, як правило, офіційно-режимне становище. Останніх 70 років панування в Україні московського режиму підтверджує цю думку. Звідси й природне негативне ставлення українця до нього. За відзначений період єврейство, що знаходилось на території України, на жаль, не здійснило політичної переорієнтації – в бік захисту національних прав українського народу. Навіть в умовах так званих "відлиг" українське єврейство не виявляло зацікавлення українськими національними справами. Тому й не було і сьогодні немає й переоцінки українцями єврейства (йдеться про українців, які сьогодні живуть в Україні). Серед демократично настроєних євреїв останніми часами спостерігаються спорадичні співчуття українській справі. Може, тут і виникне політична тенденція – схвалення українського визвольного змагання.

Щодо *зовнішніх* міжнаціональних відносин, Україна, поки вона не становить суверенної держави, не здатна їх формувати. Сьогодні всі її стосунки з іншими націями визначаються Москвою тільки в її, Мокви, інтересах, і тому не мають ніякого політичного значення для України, яка, перебуваючи у складі Російської імперії як колонія, не веде самостійної політики, не встановлює політичні та всілякі інші контакти з іншими націями, які мають свою державність, тому про зовнішньополітичні відносини України можна говорити лише в минулому часі, вони мають сьогодні історичний сенс, коли були і добрі, і погані стосунки, і забувати

все це не можна, якщо хочемо осмислили історичний досвід з метою конструктивного накреслення майбутнього.

Сьогодні міжнаціональні відносини українців, позбавлених державності, мають будуватися на єдиному реальному ґрунті конкретних стосунків між представниками уярмлених націй і підпорядковуватись єдиній меті – національному визволенню. Такі міжнаціональні відносини набувають глибокого політичного змісту, бо ставлять корінні інтереси різних націй в один ряд: усі поневолені нації, прагнучи визволення, мають спільну мету і завдання, необхідні для осягнення цієї мети. Тут і потрібна співпраця, яка відповідає інтересам кожної нації.

Коли ж говорити в цілому про шкоди, які завдавали українській нації її сусіди, то це був би надто довгий перелік. Але в цьому переліку є один, чи не найважливіший факт, а саме, коли б наші сусіди розуміли місце і роль України для їхніх же, тобто сусідських, міжнаціональних стосунків та співіснування, то, напевно, політична карта сучасної Європи і стосунки й співвідношення між діаметрально протилежними силами свободи і безправ'я були б іншими, якісно відмінними, кращими в бік свободи і рівноправності націй. Незалежність України – це не тільки справа української нації (зрозуміло, це наша кровна і тільки наша насамперед справа, яка лежить у наших серцях, у нашому розумі, у всіх наших діях), це глобальна проблема, від позитивного розв'язання якої залежить не лише майбутня політична карта Європи, але й майбутнє планети... – Вона сьогодні – і з кожним роком це буде відчутно все більше і більше – стає тісною, все більше зв'язаною з виживанням кожної нації, навіть найменшої, з необхідним її розвитком. Тут немає альтернативи, якою можна підмінити вирішення названої глобальної проблеми: всілякі половинчасті рішення – це тільки тимчасовий відступ від остаточного розв'язання, це камуфляж, який не здатний замаскувати справжній стан речей.

Усе це настільки очевидне, що, здавалося б, немає потреби тут говорити. Але ж ні! Досі – підкреслюємо – досі на жодних міжнародних авторитетних форумах не стояло й, на жаль, сьогодні не стоїть чітко питання: існування Російської імперії є загрозою для всього світу.

Московська імперія, поки існує, становить реальну загрозу *для народів, націй,* які знаходяться в її лабетах, і *для світу* до того часу, поки вона володіє найбільшою у світі мобільною армією,

найбільшим технічним оснащенням і розвідницьким апаратом, найсильнішим у світі, і найжорстокішими карально-репресивними засобами. Ілюзії стосовно оцінки перерахованих тут засобів є життєво небезпечними для всіх, хто їх легковажить.

Екстремальні умови, в яких доводиться жити і працювати, ніяк не є виправданням бездіяльності: все, що ми, українці, здійснюємо тут, в Україні, і поза її межами, немає жодного значення, якщо наша діяльність не спрямована на найважливіше – національне визволення. Тому великі й малі справи є завжди великими, якщо вони служать великій меті.

В умовах відсутності демократичних свобод – свободи слова, друку, демонстрацій, в умовах тільки і тільки формального існування статей Конституції про всі ці та інші права і обов'язки громадян України, в умовах наскрізного контролю з боку КГБ і його розгалуженої мережі донощиків-інформаторів по всіх параметрах суспільно-громадського життя: економічно-технічному, науковому, творчо-мистецькому, сімейному, організаційно-трудовому, – в цих умовах навіть мінімальні спроби мислячих людей виступити проти офіційного курсу винародовлення української та інших націй становлять подвиг. Однак річ не в жертовності цих людей – жертв, кривавих і незчисленних, Україна поклала і сьогодні кладе безперервно. Річ у тому, щоб із загибеллю людей не загинула справа, за яку вони віддають усе і навіть своє життя. Тому, здається, пора ставити питання по-іншому: ***боротись, перемагати і жити***! Жити для того, щоб служити ідеї, втілювати її в життя. Берегти людей для праці, для повсякденної та вкрай потрібної роботи.

Для цього всі засоби добрі і моральні. В названих умовах форма так званого "радянського статусу" селянина, робітника, економіста, лікаря, інженера, письменника, науковця і т.д. прийнятна, якщо їхня діяльність служить названій меті. Всі вони перебувають на різних соціально-демографічних рівнях: у сім'ї, у своєму вузькому колі однодумців, серед товаришів по роботі і т.д., думаючи про основне, так чи інакше втілюючи свої переконання, свої думки в те, що вони роблять. Повсякденна робота є непомітною, "тихою". Вона має принести свої плоди і, поза всяким сумнівом, принесе. Найбільша вага, зрозуміло, тут лягає на українську інтелігенцію.

Звичайні людські зв'язки змушують долати недовір'я, посіяне режимом, до своїх співвітчизників, встановлювати тісніші

контакти, які на ґрунті побутових інтересів, під час повсякденного спілкування, набувають глибшого змісту, виводять учасників цих контактів на ширші, передусім національні проблеми. Існують мікрозв'язки, в яких назріває переконання в необхідності національно-виховної роботи серед молоді в першу чергу, почавши від власних дітей. (Якщо діти є несвідомі національно, а батьки свідомі, то вина лягає на батьків – у першу чергу!) На сім'ю лягає священний обов'язок передати молодому поколінню національну ідею. Тільки в цьому суспільному ядрі сьогодні є єдина можливість виховати в молоді готовність віддали національній ідеї все, навіть життя. Тому на сім'ю лягають надзвичайно великі обов'язки і відповідальність, а звідси – вимоги до сім'ї як єдиної суспільної структури, в якій мусить функціонувати національна свідомість. Неповноцінність сучасної сім'ї в Україні в першу чергу зводиться де того, що офіційні чинники цілеспрямовано, протягом сімдесят років, стирають національні ознаки, розмивають свідомість її членів, інтенсивно проводиться моральний і національний розклад. Змішані шлюби, соціальна і національна деправовість, повна залежність від держави, тоталітарний ідеологічний контроль – всі ці та багато інших засобів переслідують мету розчинити українську сім'ю в московському потоці колонізації та русифікації. Протистояння їм можливе лише на ґрунті високої національної свідомості, повного опанування національною українською культурою, найкращими зразками світової культури. Тільки власною культурою, власною свідомістю, світоглядом, мораллю та етикою, принципово відмінними від світогляду, моралі й етики московських загарбників, українська сім'я здатна протиставитися всім негативним впливам, які покликані її знищити. Всі ці вимоги ніяк не завищені, як і не перебільшені негативні впливи на сім'ю – атом усієї нації, в якій пульсує жива думка, живі настрої непокори і гніву. В цьому мікрокліматі народжуються важливі думки, відбувається переосмислення цінностей, оцінка ситуації, визріває розуміння власних потреб як нації та відповідної діяльності, яка ставить своєю метою зміцнити нові переконання, розширити розуміння власної сили і можливостей.

Включення в цю роботу всіх можливих легальних, півлегальних і нелегальних засобів – першочергове завдання в сучасному становищі України. Пробудження національної свідомості – мета цього руху, який сьогодні виявляється в захисті

мови як єдиного, унікального національного багатства, без якого немислиме існування нації, в захисті історично-культурних пам'яток України, природи і природного середовища. Тут відчувається гострий голод в історичній літературі, в інформації, яка стосується як минулого, так і сучасності України, бо вся офіційна інформація не тільки спотворена, викривлена, неправильна, але й зведена до абсолютного мінімуму. Інформацію ж, передану через радіо з-за кордону, продовжують грубо глушити.

Сьогодні ми відчуваємо дуже гострий брак технічних засобів для внутрішнього поширення вкрай потрібних історичних, культурних, економічних та інших знань, не пропущених крізь густе сито офіційної цензури. Можливо, цей дефіцит буде в майбутньому зменшений – усе-таки, ми є свідками бурхливого розвитку технічних засобів інформації, який відкриває нові перспективи для передачі знань, необхідних для національного усвідомлення українського народу.

Ідеологічний контроль, який сьогодні здійснюється в Україні, настільки тоталітарний, що буквально викреслює з писаного і друкованого слова елементарні думки про національно-політичне становище України. Тільки позацензурні, самвидавські видання (їх загалом небагато) пропагують ідеї свободи, національного самоусвідомлення.

Тут, на "низах", якраз потрібна щоденна робота з метою пробудження національної свідомості, яка в окремих регіонах України, особливо східних, надто промислових, знаходиться на нульовому рівні. Режим доклав і докладає всіх зусиль для того, щоб ця свідомість знаходилась на найнижчому рівні. Ні загальноосвітня школа, ні вузи, ні засоби масової інформації нічого не роблять, щоб підняти її на вищий щабель – навпаки, вони рік-річно продовжують її затемнювати.

Зважаючи на сучасне становище України, вважаємо, що далі так існувати не можна: *це нижче людської гідності, національно ганебно, протиприродно і антигуманно з погляду елементарних норм співжиття між народами.*

Кожний рік такого життя нас, українців, відкидає на десятки років назад порівняно з вільними націями, які на полі науки, техніки, мистецтва нормально розвивають свої природні здібності й можливості та вносять у світову духовну скарбницю і свої скарби.

Щоб докорінно змінилась ситуація, потрібна політична активність українського народу, всіх без винятку його верств і прошарків. Політичне пробудження українського народу почалось несміливо, з настирливим гальмуванням з боку республіканських властей, але цей процес, очевидно, невідворотний. Тут і виробиться політичне мислення, яке, захоплюючи ширші кола суспільства, включить розуміння становища України і шляхи виходу з нього, осмислення нашого тисячолітнього історичного досвіду, успіхів і невдач, виховання громадян, готових на ділі посвятитися ідеї визволення. Це – генеральні напрямні у процесі національного визволення, який, без перебільшення, не завмирав зовсім, лише у відповідні часові відрізки то пригасав, то засвічувався палахкотливим вогником, то спалахував у вчинках сміливих і самовідданих людей. Сьогодні активізуються найбільш свідомі групи людей різних вікових і професійних категорій. Вони вже здатні на політичну активність стосовно історичної ситуації.

Журнал "Ukrajina Independet", Торонто, 1988.
Псевд.: Микола Брат.

ДІАЛОГ МІЖ НАРОДАМИ – БЕЗ ПОСЕРЕДНИКА

Спадщина, яку залишила імперія зла для народів, що, визволившись, нарешті встановили свою державність, має багатоаспектні особливості, але в сумі – це погана спадщина. І чимскоріше її позбутись, тим успішніше "просування" молодих держав шляхом національно-духовного відродження, самостановлення національної свідомості, повернення до власної духовної спадщини, яку московські імпер-шовіністі прагнули, щоб її забули народи, розчинилися в російській псевдокультурі, відмовилися від власних традицій, релігії, народних звичаїв і т.д.

Ця погана спадщина заявляє про себе на кожному кроці. Бо як інакше поясниш такий неприємний факт, коли, наприклад, в компактно замешканім селі українці не мають... школи, де навчалися б рідної мови? Зате вивчають там... російську. Хай читачі не думають, що я виступаю проти російської мови. Прихильники

і носії отого імпершовінізму, напевно, так і потрактують мою думку. А йдеться передусім про те, щоб українці, як одна із національних меншин республіки Молдова, мали свої школи, знали свою мову, історію і культуру. Бо, зрештою, коли вони не знатимуть свого, то й не знатимуть державної мови і культури народу, який дав назву державі. Ці елементарні речі, очевидно, не доходять до тих керівників шкіл і, може, й відповідальних чиновників на рівні навіть міністерства (я дуже хотів би тут помилятися!), яким байдужі права національних меншин і байдуже, чи статті конституції не виконуються формально.

Унаслідок оцих анахронізмів спілкування, наприклад, українця, який проживає в Молдові, зі своїм співвітчизником, який теж не знає української мови, хоч своє життя прожили поруч, відбувається за допомогою... російської мови. Але ще гірше, коли в згаданій школі директор заявляє, що, поки він тут, української мови не буде. Що ж, буває й таке, що свідомість людини, яка досі перебуває в полоні старих, тобто совєтських, стереотипів, не здатна їх розірвати, як ланцюги, які сковують її духа.

Мимоволі напрошується запитання: а що, цей директор не бачить, хіба осліп, "забув", що на руїні імперії виникли нові держави? І ніяка сила не здатна повернути історію назад! І ці держави встановили між собою відносини *без посередників*. І хіба навіть сліпому неясно, що *потреба* знати рідну мову є першоосновою цих відносин. Адже як у Молдові, так і в Україні потрібні кадри для міністерств, різних комісій і т.д., які володіють принаймні двома мовами – молдавською (румунською) і українською. І прекрасно, якщо школа (чи навіть університет) вже буде готувати таких спеціалістів. Більше того, виконуватиметься державна програма формування спеціалістів з двох мов, отже, і в молдавських школах, які розташовані на території, всуціль заселеній молдавським населенням, вивчають, крім державної, ще й українську як мову *близького сусіда*, який, до речі, нічого іншого не прагне, а тільки добрих, щирих і взаємно вигідних відносин, – то хіба таким чином не формуватиметься те майбутнє покоління громадян республіки Молдова, яке тільки й прагне принести користь своїй державі і продовжувати добрі та взаємовигідні стосунки з Україною?

Таким чином, позбування "старої спадщини" є прямий шлях до розбудови власної національної культури, справжній розквіт якої

неможливий без власної держави. Слід позбутися старого большевицького міфу про т.зв. "розквіт" національних культур в імперії зла, що мала назву СРСР. Російщення Молдавії, як і України, тривало десятиліттями і століттями, почавши ще від царської Росії, і, на жаль, триває досі, бо в міністерствах ще сидять або люди байдужі (не хочу казати – ворожі) до проблем культури, мови, або зловмисники, які свідомо "тягнуть" до зриву національного відродження. Даремні спроби тих людців, мізерних і нікчемних. Можу сказати, що вони в Україні є. Але історія – невблаганна, та й свідомість людей – громадян молодої держави – росте з року в рік, та й народжується нова інтелігенція, свідома свого покликання – служити тому народові, який викормив її своїм, кажучи словами Івана Франка, черствим, чорним хлібом, загарованим в кривавому поті, і не може бути такого, щоб ця нова людина забула оту святу правду.

Для українців та молдаван, які живуть спільно і мирно, позбутися "посередника", отже старої та поганої спадщини можна лише спільними зусиллями, і в цьому сенс сьогоднішного дня – будувати взаємнозрозумілий діалог між двома народами – без посередників. Потрібен час, щоб, почувши себе повноцінним громадянином, зрозуміти, що стара орієнтація на російщення і себе, і власної культури – це перейдений, поганий етап, етап неволі, приниження і нищення всього національно свідомого. Не можна його забути, він ятрить душу втратами, які зазнали не лише українці, але всі народи, які мали нещастя опинитися під лаптем московської імперії. Проте й біль за тими втратами нині орієнтує нас на нові реалії – утвердження державності, що немислима без повнокровного функціонування культурнодуховної сфери суспільства. Ті недоречності, в т.ч. й старі уявлення про міжнаціональні стосунки, коли хвалена большевицькими функціонерами т.зв. "дружба між народами" була фактично пануванням однієї, російської нації над іншими, мають канути у вічність і запанувати інші реалії, що будуються на засадах рівноправних, взаємовигідних для народів. Фундаменти для таких стосунків закладаються сьогодні в освіті, у вивченні мов, у діалозі між народами і їх культурами без посередників, без "третьої сторони", яка, як правило, вносила і сьогодні пробує вносити дисонанс. У подоланні цих недоречностей і анахронізмів мусить послужити історичний досвід, який набули наші народи в боротьбі проти денаціоналізації,

за власну мову і повноцінний розквіт національної культури в її ідентичних проявах.

18 листопада 2000 р.

Газета "Literatura si Arta" (Бухарест), 2001, № 5, 1 februarie.

ДВІ КОНЦЕПЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ

Вибори до парламенту не розкололи Україну, як коментують проросійські ЗМІ, а їм підспівують і деякі "українські", зокрема ті, "незалежна" орієнтація яких скеровується технологіями із Банківської, а, навпаки, згуртували. Бо виборець виявив, мимо технологій адмінресурсу, свою волю і проголосував за "Нашу Україну", яка, порівняно з іншими блоками, в багатомандатному окрузі набрала найбільше місць у парламенті. І коли б була прийнята система голосування за партійними списками, то програш пропрезидентських блоків був би гарантований. Тому й не прийнята ця система – той, хто при владі, на самогубство не піде. Але навіть за нині існуючої напівдемократичної системи голосування пропрезидентські "дрібніші" блоки потерпіли повне фіаско. Отже, виборець помудрішав. Хоча й не до кінця. Він не розумів, що т.зв. самовисуванці – переважна більшість – є замаскованими і, додамо, гарячими прихильниками нині процвітаючої системи перерозподілу природних і створених з праці рук мільйонів національних скарбів України. На жаль, виборець повірив у їх "народолюбну" демагогію і не побачив за нею справжньої суті. А ще гірше – піддався купівлі, клюнув на миску сошевиці... За неї був готов продати навіть рідну матір. Звичайно, є й винятки, як, наприклад, поразка пана Фурдичка. Але скільки фурдичків таки пролізли в парламент? І це – один з показників рівня свідомости сучасного громадянина України.

Не розкололася Україна (цього шалено прагнуть жириновські і ті з "наших", для яких держава є просто засобом особистої наживи, власного "бізнесу"), бо голосували за "Нашу Україну" від західних кордонів держави по хутір Михайлівський. Свідомо наголошую на тому, щоб північні "приятелі" нашої держави

затямили назавжди – Україна незалежна є і буде! Та й "напрямок" Схід-Захід тут невипадковий.

Іде мова про дві концепції, за якими стоять дві політичні сили. Перша – зорієнтована на Захід, тобто на високі модерні технології, на НАТО, на добробут, на культуру з глибокими традиціями, на відкрите суспільство і співпрацю на паритетних умовах зі світовими міжнародними організаціями і т.д. І що найважливіше – виборець своєю волею підтвердив цей "напрямок".

Друга політична сила не мислить себе без Росії, з якою "навіки разом", на її у першу чергу культуру і мову (і звідси в багатьох політиків цієї російської орієнтації прагнення узаконити ще одну державну, російську мову не дає їм спокою ні вдень, ні вночі, як короста), на російський капітал, який нібито "благородніший" від західного, на НАТО, *але тільки разом з Росією*, отже, на обрії нас чекає незабаром черговий спалах ініціятив "ввести" Україну в т.зв. "союз трьох", звідси ідеї "слов'янської спільноти", отже, махрового імперіалістичного російського панславізму, ще така "дрібниця", як передача російському капіталу стратегічні промислові об'єкти, що досі дуже успішно проводила верховна влада України. Не йде мова, звісно, про добробут, бо за час правління тих же людей, які нині перемогли *чисельно (*на одномандатних округах), щось тим "добробутом" і не пахло. А їх посилання на статистику дуже нагадує "блискучі" цифри часів большевицького тоталітаризму, коли цифри були високі, а життя – нужденне. Щоправда, трактував його офіціоз, як і нині трактують спадкоємці злочинного большевизму – "українські" комуністи – як справжнісінький земний "рай".

За час правління тих же людей, які знову, напевне, посядуть ключові позиції в керівництві держави, поза межами України опинилися чотири (статистика скромно не хоче *масово* оприлюднити дані) або й більше мільйонів українців поза межами України в пошуках заробітків. І ця ганьба лежала і лежить на цих "державних людях", як клеймо, якого нічим не можна стерти, тільки одним – поверненням тих заробітчан в Україну, де не "статистика", а реальний рівень життя мав би повернути їх на Батьківщину. Так що, панове із "переможного" блоку "За єдину Україну", пора опам'ятатсь від шалених "успіхів" і чесно визнати свою неспроможність і небажання докорінно змінити стан справ в Україні хоча би в тому ж таки добробуті. Може, слід нагадати, панове, що нині реальне, не прикрашене "статистикою" життя

пересічного громадянина України не витримує будь-яких порівнянь (не кажу з громадянами західноєвропейських держав, хоча й вони мали б принаймні нагадувати про можливості людини в світі соціяльно захищеної ринкової економіки), а тих же країн, які пережили апокаліптичний досвід т.зв. розвиненого соціялізму і остаточно розірвали з ним, успішно творячи нове життя, гідне людини. Тут, у нас, про таку гідність навіть незручно говорити.

Чому ж не сталися зміни під час правління тих же таки керівників, які знову посядуть ключові пости в державі?

Відповідь на це запитання лежить у системі, яку вони створили у відповідности до свого бачення держави і, головно, себе у цій державі. Тут закладений принцип взаємозалежности кланових інтересів, які, діючи в одному просторі, вимагають "самовіддачі" передусім не стільки для державних, загальнонаціональних інересів, скільки якраз для кланів. Якби цього не було, то навіщо так цупко триматися влади? З висоти влади, маючи в руках кермо, звісно, легко вести машину за вигідним для себе курсом. Щоб не бути голослівним, достатньо назвати, наприклад, "переоформлення" "Укртранснафтогазу" на... акціонерне підприємство. Цей хід вигідний для наступного "переймання" державної стратегічної власности в приватні руки, чесність яких в переважній більшості вельми сумнівна.

Мислення, ментальність цих людей, отже, й дяльність, на жаль, не співпадають з національними інтересами. На підставі попереднього досвіду, який засвоїли громадяни України, дошкульно відчуваючи "мудре" керівництво державою, навряд чи можуть вони сподіватися на зміни в бік покращання життєвого рівня, просвітку в буднях злиденного існування. Безпритульні діти, соціально не захищені громадяни – в першу чергу пенсіонери з надзвичайно низькими пенсіями, безробітні та всі ті, що живуть на грані бідности, – це лихо України, яке з року в рік не зникає, як тривожна сирена, кличе на сполох. Катастрофічна відсутність приросту населення, хвороби, показники яких в більшості вказують на тенденцію зростання, низький життєвий рівень більшости громадян, який не відповідає навіть офіційно визнаній межі бідности, говорять про глибоку кризу, з якої Україна навіть на 12 році державности не може виборсатися. Отже, з керівництвом держави "щось" не в порядку.

Те "щось" має конкретний зміст: корупція з її всепроникливим і всеосяжним характером, розкрадання в особливо великих

розмірах – і відсутність покарання, криміналітет як "окраса" посткомуністичного перехідного періоду, до речі, злочинно затяжного, скандали з відмиванням брудних грошей, до яких причетні посадові особи держави, і серед усього цього "скандал віку" – касетний, – все це фатально знижує міжнародний авторитет держави. Подвійна мораль, яка стала нормою поведінки високих посадових осіб, віддзеркалює їх справжню сутність, не ту, показову, а внутрішню. Тому природно виникає питання: яким же авторитетом може користуватися цей високий державний чиновник, навіть якщо він – за допомогою потужних засобів адмінресурсу – "всенародно" обраний?

Голосуючи за "Нашу Україну", виборець сподівається, що настануть невідворотні зміни. Зі свого боку цей блок змушений перебороти спротив усіх тих сил, які, прийшовши в парламент, гадають, що "гра" продовжиться за старими правилами. Ситуація змінюється в тому розумінні, що створюються певні умови *започаткувати* ці реальні зміни. Однак є певні правила "гри" :

– якою буде парламентська більшість;

– які сили будуть "коливатися", як маятник, між першою і другою концепціями і котра з цих концепцій переможе;

– якою буде опозиція, справжня, а не демагогічна типу "українських" комуністів, які разом з "нєдєлімщіками" фактично програли вибори, опинившись у меншости, і ті, які одверто прагнули відродження імперії, взагалі не подолали чотиривідсоткового бар'єру. Реальною, хоча з кількісно нечисленними депутатськими мандатами, є опозиція Юлії Тимошенко і соціалістів. Ця опозиція здатна на конструктивні заходи, які передбачають системні зміни, при умові, звісно, *якщо* її підтримає *національно-демократична* більшість. Однак чи буде ця більшість *саме такою*? Є реальна можливість створити потужну опозицію, як альтернативу антиукраїнській кланово-олігархічній зграї, яка під "державними" гаслами доведе Україну до повного занепаду. Якщо більшість твориметься на базі блоку "За єдУ" з активним підключенням у цей процес СДПУ(о), то взагалі годі говорити про національну демократію: кланово-олігархічні об'єднання, які "знайшлися" в обох структурах, своїми цілями і методами їх осягнення нічого спільного не мають з демократією. Комуністи ж, опинившись у меншости, напевне, гратимуть подвійну карту, але на цій грі вони не набудуть уже втрачені політичні дивіденди. Щоб стати активною

політичною силою, комуністам треба зробити неможливе – ***відчутися*** українцями – це чи не найскладніший, ніж 4-відсотковий, бар'єр!

Суспільство, в якому живилися комуністичні ілюзії на ґрунті невирішених соціальних проблем, поступово позбувається хвороби "лівизни". Адже не гаслами і демагогією можна створити добробут, як так само його не створиш псевдореформами, "блискучими" статистичними звітами, продажем стратегічних об'єктів держави, всенародного багатства – землі (що в перспективі й постане суворою реальністю). Не створить його й політика економічної залежности від Росії, що інтенсивно реалізується сучасним урядом, який, борсаючись у проблемах сплати "боргів" північному "стратегічному" партнерові, стає хлопчиком у коротких штанцях, якого будь-коли можуть відшмагати за уявні та справжні провини. Власне, все лихо у відсутности *національної* політики уряду, президента і його команди, від бездарности чиновників різних рангів, які постійно, відколи існує держава, націлені на розкрадання її національних багатств. Немислимий в західноєвропейських державах факт, щоб депутат не був позбавлений мандата, коли його розшукує кримінальна поліція! Атмосфера аморального, злочинного феномена настільки могутня, що в ній губиться будь-яка раціональна думка, а вже годі говорити про законність. Навіть самі ж "носії" закону грубо його порушують. Красномовний приклад – історія ув'язнення і цілорічного тримання в тюрмі А.Шкіля, нині вже депутата, без суду і доведення його вини... і тих, які ще там залишилися.

Усе це і багато що іншого творить негативний образ України в міжнародному співтоваристві. Політичні координати двох держав, США і Росії, напевне, схрестяться над Україною: адже Захід не зацікавлений у відродженні російської імперії, зате Росія, за великим рахунком, не хоче бачити Україну сильною і впливовою державою. Чи хочуть цього США? І чи направду нинішнє керівництво України хоче бачити її такою? Питання випливає зі сумніву, коли неважко назвати політику сучасної України проросійською, коли постійно вилазить малоросійський синдром...

Здоровий глузд підказує, щоб перемогла перша концепція, перспективна, бо відкриває для України шлях у світ, а не назад, в імперію. Для цього необхідно обрати В. Ющенка прем'єр-міністром, який приведе в уряд свою "команду". Читач скаже: за цю посаду буде

колотнеча в парламенті. Напевне! Але як інакше реалізувати програму добробуту, програму змін на краще? Ще інший читач заперечить, як О. Мороз: ні, не обирати того, кого вже раз вигнали з цієї ж посади. Відповідь може бути лаконічна: програти локальний бій – не значить програти війну... В усіх цих та інших "сюжетах" найважливіше – єдність політичних однодумців. Коли такої єдности не буде, то... легко програти війну. Але це вже тема окремої розмови.

І було б вкрай наївно сподіватися, що протистояння різних політичних сил та інтересів "зніметься" вольовим рішенням гаранта, політичними компромісами, переговорними процесами і т.ін. Може, й зніметься до пори до часу в парламенті, але не в суспільстві, яке постійно потерпає від налаштованих на власні інтереси "всенародно" обраних олігархів, грошових мішків, яким потрібен парламент і як захист, і як знаряддя для примноження капіталів.

Не знімуться й чужі впливи, розраховані, знову ж таки на власні інтереси. Україна в світлі глобалізації матиме дуже серйозні випробування самобутности своєї культури, духовности взагалі. Вони, ці випробування, уже переживаємо. Однак досі протистояння цим чужорідним впливам з боку держави було ніяким. Курс інтеграції в світове співтовариство (Схід-Захід) має не зруйнувати, а зміцнити нашу духовну ідентичність. Власне, це має стати підвалиною державної політики, внутрішньої і зовнішньої. Тимчасом, маємо щось навпаки. Наприклад, національно безтактним слід вважати указ президента про... відзначення річниці Переяславської угоди. Це чи не єдиний випадок у всесвітній історії, коли президент держави на повному серйозі пропонує... святкувати катастрофічну невдачу, яка обернулася народові трагедією, що тривала століттями.

На тлі цих та й інших, тут не названих, реалей блок національно-демократичних сил зобов'язаний максимально змобілізуватися для відстояння тих ідеалів, за які голосував виборець. Він зобов'язаний знайти союзника серед опозиції, серед тих українців, яким дорога Батьківщина і її майбутнє.

12 квітня 2002 р.

Газети "Нескорені", 2002, № 5, травень; "За вільну Україну, 2002, № 44 (під заг. "Який шлях обере держава? Україна до і після 31 березня").

УКРАЇНСЬКА ТРАГЕДІЯ

27 липня 2002 року у Львові ввійде в нашу історію як українська трагедія, яка, на жаль, триває давно, тільки по-різному проявляється на сучасному етапі історичного розвитку української нації. Не треба дуже проникливого розуму, щоб осягнути причини цієї трагедії. Йдеться не тільки про неймовірно жахливу подію, яка сталася на Львівському летовищі в цей яскравий сонячний день літа, коли загинули діти, жінки й чоловіки, коли в одну мить не стало молодих родин з малими дітьми, коли батько втратив дитину, а дитина своїх батьків, коли на очах дитини гинула її мати... У цю трагічну мить не то що осиротіла, а збідніла вся нація, втративши довір'я (а скільки разів вона втрачала це довір'я?!) до політичного, військового і адміністративно-виконавчого керівництва нашої держави.

Справді, не треба особливого розуму, щоб нарешті остаточно, без будь-яких ілюзій або неоправданих сподівань на "кращі часи", зрозуміти, чому продовжується трагедія України, чому постійно, безперервно вона має фізичні і духовні втрати. Висновок один – і він підтверджений усім, що відбувається в нашій державі: при її кермі не стоять люди, які мислять по-українськи. До того часу буде продовжуватись трагедія України, поки до керівництва державою не прийдуть люди, які за своїми моральними якостями, за політичним мисленням і переконаннями, за всім своїм духовним складом будуть керуватися тільки добром і справедливістю для України, для української нації, для її культури, науки, духовного розвитку, добробуту, гідного людини, яка працею своїх рук, своїм талантом заслужила не на гибіння в злиднях, а на хоча б не гірше життя, що його мають громадяни розвинених західних держав. І це вже байки з 1001 ночі, коли офіційні чинники заявляють про неможливість на даному етапі історичного розвитку Української держави осягнути справді належний матеріальний і духовний рівень. Зразу виникає питання: хто ж перешкодив досі, за час нашої державности, усій правлячій верхівці саме це зробити? Які "ворожі сили" не дали осягнути цього рівня?

Очевидно, ці т.зв. "ворожі сили" знаходяться там же, серед правителів нашої держави, політична воля яких не скерована на кардинальні зміни в усіх структурах як матеріального виробництва, так і духовного буття нації.

У цю трагічну мить не час говорити про свідому, отже злочинну бездарність усього керівництва держави, про систему, яка прогнила в своїх основах, але яку ніхто з керівництва навіть не думає міняти, бо це означатиме для нього катастрофу. У цю трагічну мить нація, сумуючи за непоправними втратами, з болем у серці визнає, що весь дотеперішній шлях, який пройшла Україна, ставши незалежною державою, встелений протиборством з усім учорашнім, тимчасовим, підлим за своїми корисливими намірами, навіть зрадницьким щодо корінних інтересів держави, але наслідки цього протиборства невеликі – годі пишатися великими перемогами, бо їх немає. Наявне зло. Воно глибоко вкоренилося в національний ґрунт завдяки сил, з одного боку, підживлюваних своїми ж манкуртами і перевертнями, своїми ж національними юдами, які за миску сочевиці ладні продати рідну матір, а не тільки Батьківщину, а з іншого, – своїми ж псевдо патріотами, які лише на словах готові віддати своє життя за "неньку", а насправді здатні обдерти її, як липку... (Що й успішно і безкарно роблять, не гребуючи ніякими засобами і не боячись закону, бо він змертвів у руках найвищих прокурорсько-судових інстанцій). Ось чому реальне протиборство проти сучасного зла за своїми результатами вельми слабке, бо національно свідомі сили роз'єднані не без впливу чужосторонньої, тієї ж таки "п'ятої колони", тієї ж таки "руки Москви", синдром якої виявляється і в мисленні державних керівників, і в їх реальній політиці, як внутрішній, так і зовнішній.

Бо й справді, яку логіку шукати під... чужим, не нашим святкуванням ювілею одного підрозділу військово-авіаційного формування, утвореного ще в більшовицькі часи? За всім цим – чужа ментальність керівників і організаторів шоу, а звідси й ширше – хитка, непродумана концепція (якщо вона взагалі є) армії і цілого ряду її підрозділів, бо в дусі старих, імперських стереотипів, згідно з якими вирішує, мовляв, кількість техніки (а що вона морально застаріла, звісно, й не модерна, здавалося б, нікого не цікавить!), громіздкість нікому не потрібних формувань, обороноздатність яких загалом сумнівна, до того ж ще переважно чужомовний (за мовою – і мислення!) офіцерський корпус... До того ж і дуже далекий від норми рівень вишколу, для якого немає фінансового забезпечення – найгостріша проблема армії... І якщо шоу проводять сучасні держави, то передовсім правила безпеки є

ключовою умовою проведення подібних видовищ. Чи подумали про це у Львові всі ті, хто задумав і провів акцію, яка своєю трагедією потрясла все українське суспільство? І знайшла просто людське співчуття в багатьох країнах світу.

Українська трагедія зобов'язує всю націю до рішучих дій. Нація – і тільки вона – має сказати своє слово, щоб його почули всі: *Так далі жити не можна!* Відповідальними за те, що сталося, є не лише окремі військові службовці або ті чи інші посадові особи, а передусім керівництво держави, причетне до всього, що в ній відбувається. В іншому випадку втрачає сенс і навіть право на існування в своєму статусі як президент, так і вся його "команда", так і весь кабінет міністрів і в тому числі й весь депутатський корпус, що нині знаходиться при владі і вибраний народом, який *уже* не довіряє своїм "обранцям" і всій нині існуючій системі управління державою. Власне, в світлі української трагедії. яка не закінчується, й постає ця дуже демократична, справді всенародна оцінка і вимога – *подати у відставку.*

У цьому випадку не йде мова про т.зв. "випускання пари" чи про покарання "крайнього". Ні, йдеться про *зміну системи*, яка, як видно, прогнила до своїх основ. І коли конституційні засоби для такої зміни зовсім недостатні або й вичерпані, більше того – безсилі, тоді вступають у дію народні засоби – *всенародна непокора.* Саме так, як це було в кінці 89-го і 90-го років XX ст., коли маси вийшли на вулицю з категоричною вимогою "Україні – свободу!", усунення від влади ставленика Москви – Щербицького. Саме того, ювілей якого нині президент і його команда мають намір... відсвяткувати як "видатного політичного діяча". Це вже справді в цієї "команди" не все в порядку! Це зримі ознаки глибокої кризи влади. І підтвердження того, що московський синдром просто в'ївся їй глибоко в мозкові звивини. Для цього ж таки підтвердження ще один ганебний факт на "балансі" керівників держави – знову ж таки святкування української поразки – т.зв. Переяславської ради, яка відкрила масу нових трагічних стоорінок в історії України.

Усе це й не дивина, коли нагадати, що скорумповані всі структури влади від верха донизу, що держава в особі ключових посадових осіб не має ідеології – стару сяко-тако нібито й відкинула, а української – визнання національної ідеї як

державотворчої – не прийняла під претекстом, що нібито вона "не спрацювала", що – як логічний наслідок попереднього – готові чиновники з московським синдромом прийняти законодавчим актом другу "державну мову" – російську, що баламутству в ділянці ідеології і суспільній психології немає меж, і вже Україну називають ні більше ні менше, а... багатонаціональною державою (так тужно за імперією, що й Україну ладні назвати нею), що, як не дивно, протиприродно, всупереч елементарній логіці і фактам, визнали... зникнення нації, бо вже ми, українці, народжуємось без національності, тобто безбатченками, синтетичними бродягами-перекотиполем, що від злиднів ми, українці, зокрема т.зв. репродуктивна частина населення, подалися у світи на заробітки... Та це речення можна в'язати дуже довго, як безперервну нитку, таку ж безконечно довгу, як злидні, що процвітають під керівництвом гаранта конституції та його команди...

Господи, та ж для всенародної непокори набралося бід більше, ніж комусь здається, що, мовляв, "нереалізовані політики" прагнуть себе показати. Це самозаспокоєння для тих, хто вже нині відчуває, що під ними хитається ґрунт. Політична опозиція має всі підстави цим разом уже перемогти і закріпити свою перемогу всенародною підтримкою. Тільки на цьому шляху єдиних дій народу і політичної опозиції можна домогтися системних змін.

Здається, сьогодні в кожного громадянина України, який мислить національними категоріями, немає сумніву в необхідності цих докорінних змін. Так думає той широкий загал, який на власнім житті щодень відчуває українську трагедію – політично гостру невідповідність верхівки держави корінним інтересам нації. Наслідок – її відчуження від народу, її глибока криза. Наслідок – низький життєвий стандарт, один з найнижчих у сучасній Європі і в ряді тих держав, які звільнилися з т.зв. соціалістичного блоку, а також тих, які створили власні держави на руїнах московської імперії. Наслідок – трагедія у Львові, яка висвітлила, загострivши увагу не тільки військових спеціалістів, а й всього суспільства, до головного – верхівки держави, яка вже давно себе скомпрометувала не тільки в очах власного народу, а й світового співтовариства. Цей середньостатистичний громадянин давно заявив: *Так далі жити не можна!* І в цьому заклику-протесті є глибокий народний оптимізм, який говорить про те, що саме громадяни України

покликані докорінно змінити ситуацію. Звісно – підтримавши політичну опозицію. Сказавши своє рішуче всім, хто завів Україну в тупик, "Годі!"

У зв'язку з цією ситуацією варто звернути увагу на політичну гру, яку постійно розігрують пропрезидентські сили, а вони розсіяні в різних політичних структурах. Не дивно, що вони є й в "Нашій Україні". Пригадаймо, як вони "старалися" в парламенті відвернути імпічментський удар, добре розрахувавши, що сучасний склад парламенту з т.зв. "ситуативною" більшістю ніяк не віддзеркалює справжнього стану суспільства, його настроїв, його соціальних і політичних потреб. У черговий раз обдурено виборця, якому вже давно терпець урвався, який в останніх парламентських виборах переконливо показав, що ні комуністична демагогія, ні т.зв. "стараталі" за народні інтереси з соціал-демократії, ні владні структури в блоці "За ЄдУ" з їх "добробутними" кличами не проходять, бо всі їхні виборчі старання не підтверджені реальною політикою і стратегією, серед яких найважливіша – насамперед власна нажива, а для інших політичних демагогів – мінімальна програма втриматись на поверхні та продовжувати баламутити суспільство обіцянками "раю" від комуністів і соціал-демократів. А на практиці все це виглядає (так само й на останніх довиборах у парламент) як підкуп, шантаж, інсинуації. Брудна гра, панове! І, поза всяким сумнівом, її застосують і тепер, під час осіннього протистояння злу, що набрало масштабів української трагедії.

Чи готова нація до цього, може, й останнього бою зі злом? А з ним треба покінчити спільними зусиллями широкого загалу суспільства і його інтелектуальної еліти. Єдність усіх національних сил є запорукою успіху, осягнення благородних намірів, які відкриють простір для гідного людини життя. Єдність спирається на спільних прагненнях народу жити по-іншому, краще від того, що маємо досі. Жити згідно з нашими, українськими традиціями правди, справедливості, християнської моралі та свободи, задля якої тисячі наших людей йшли на смерть – заради нашого майбутнього. Тільки усвідомлення цього особливого стану людей – наших дідів і батьків, сестер і братів – зразу нас ставить у живий і бурхливий потік національної спадщини. Відчуймо себе у цьому животворному потоці і станьмо єдиними в громадянському чині, пройнятому найвищим благородством – усунути зло, що нівечить нас як націю, як просто людей. Усвідом-

люємо особливий час гострої вимоги докорінних змін, життєво необхідних для сучасності і майбутності України.

31 липня 2002 р.

Газета "За вільну Україну", 2002, № 84, 2-3 серпня.

НЕОБІЛЬШОВИЗМ – АНТИДЕМОКРАТІЯ В ДІЇ

На тринадцятому році української незалежності, внаслідок панування кримінальної влади, ми нарешті дочекалися повернення старорежимних порядків. Очевидно, нікого, хто тверезо дивиться на дійсність, не треба переконувати, що режим в Україні нічого спільного немає з демократією. Щоб мене не звинуватили в очорнюванні прекрасної дійсності, нагадаю кілька прикладів, пояснення яких залишимо читачам, щоб вони самі дали оцінку і зробили відповідні висновки..

Фактично почалася виборча кампанія, і за правом, що її дає Конституція України, Віктор Ющенко, як і будь-який політичний лідер, який претендує на пост президента, спираючись на Конституцію, має підстави розгортати агітаційну роботу відповідно до своїх політичних постулатів. І вже під час перших заходів він зустрічає шалений спротив влади чи, точніше, тих службових або юридичних осіб, які мали б забезпечити приміщенням для зборів електорату та лідерів, які представляють свою виборчу програму. Такого приміщення не дають ні у Харкові (там ще придумали "мінування" літака, яким мав прибути лідер "Нашої України" до Харкова), ні у Донецьку, ні у Львові. Очевидно, "спущена директива згори" – не дати можливості проводити демократичні форуми. Я хотів би помилитись, але гадаю, що й до засобів масової інформації Віктора Ющенка теж не допустять або вкрай обмежать його доступ.

Оцінка цих "архідержавних" заходів сама напрошується: це той же більшовизм чи, в сучасних умовах, необільшовизм, за правилами якого все те, що шкодить режимові, слід не допускати, присікати "на корені" .(Це ж і робив старий режим – опонентів радянської влади не допускав до засобів масової інформації, садив

за ґрати, гноїв у ляґрах, фізично винищував). Звісно, відкриті виступи лідера демократичних сил шкідливі для режиму, бо викривають антинародну сутність всієї державної верхівки. До того ж, як видно, влада боїться цих сил – вона боїться правди, а правда полягає в тому, що докорінно змінити соціальну ситуацію в державі можна лише одним-єдиним способом – усунути від влади кримінальний елемент, який посів у державі ***ключові*** позиції. Усунути можна шляхом демократичних виборів, шляхом ***прямих*** виборів Президента.

Влада це дуже добре розуміє і тому вдається до наступного трюку. Конституційний суд України схвалює один із антидемократичних проєктів про ***непрямі*** вибори Президента, тобто його вибирають депутати Верховної Ради. При тому цинічно заявляють, що за такої процедури голосування, мовляв, ніяк не порушуються права громадян. Панове юристи з Конституційного суду вкрай забрехалися: ні, таки порушуються права громадян, бо громадяни вибирають лише депутатів і не надають їм повноважень обирати Президента. В жодному документі, який має конституційну силу, не записано про те, що виборці для обрання президента віддають свої повноваження депутатам.

Уся ця юридична чехарда потрібна "сильним світу цього" для збереження влади, для забезпечення того, щоб депутати, тобто антидемократична (такою вона є насправді) більшість сучасного парламенту, обрали такого Президента, який їм забезпечить сприятливі умови й далі проводити свої кримінальні "оборудки", що насамперед переслідують власне збагачення, а екс-президентові – непідсудний пенсійний спокій, не то що, крий Боже, бідному відставному президентові міні імперії Югославії... Не здивуюсь, коли невдовзі нас порадують сенсаційними повідомленнями, що знову в Україні з'явилося нових триста мільйонерів. Однак про масове зубожіння громадян України офіційні чинники не говорять, навпаки, твердять про якесь мітичне "збагачення" громадян України. Може, мають на увазі якраз появу нових мільйонерів?

Крім силових обмежень і протистояння Вікторові Ющенку, застосовують також ідеологічний "прес", повний демагогії та брехні. Дуже вже подібні ці "спецзасоби" провладної преси й телеканалів до засобів, якими користувалася антиукраїнська більшовицька пропаганда, скерована проти українського націоналізму. Почав гуляти придуманий есдеками новотвір "нашизм" з вельми прозорим

і, ах, яким дотепним натяком про... фашизм. Дуже просто робляться аналогії з фашизмом, творять з Нашої України "пугало", яким прагнуть залякати російськомовне населення України. Донецькі події дуже чітко висвітлили "устроїтєлєй" антиющенківської кампанії, за якою стоять грошові мішки від – не виключено! – "єдінонєдєлімщиків", ревних агітаторів за т.зв. єдиний економічний простір (історія з Тузлою їх не отверезила), в якому ми, українці, перебували понад 70 років і дійшли "до ручки" під керівництвом "єдиної і спрямовуючої" сили... В Донецьку "інтернаціоналісти" вийшли з транспарантами "Націоналізм нє пройдьот!" А до того додаймо портрети Йосифа Джугашвілі на демонстраціях "українських" комуністів з приводу "великого соціалістичного" перевороту в Петербурзі, і складеться повна картинка цього супу з ідеологічними приправами. Як ця донецька чортівщина нагадує "незабутні" та "щасливі" першотравневі чи жовтневі демонстрації з крикливими лозунгами – відповідно до ситуації, яка конкретизувалася кампаніями або проти західних імперіалістів, або українських і обов'язково "буржуазних" націоналістів, або безпашпортних "бродяг-безбатченків" і т.д. і т. ін.

Нині вже "масово" пишуть листи ґенеральному, вибачте, Президентові трудящі Криму, аби "запеклий націоналіст" не потикався на благодатну землю Криму, бо, мовляв, викличе міжнаціональне збурення... Не подивуймо, якщо завтра хлинуть потоком листи тому ж таки генеральному секретареві, ой, вибачаюсь, Леонідові Даниловичу, аби... претендента в Президенти, делікатно кажучи, усунути з виборчої кампанії. Для цього вже є чимало перевірених – без перебільшення! – безвідмовних засобів, включаючи й потужні камази... Звісно, не посадиш його, бо нема за що. Навіть офіційно, тобто за вказівкою першої особи, організовано охорону. Але ж... усяке буває.

А втім, навіщо все це? Можна простіше – поглумитися над електоратом (уже в котрий раз?) і обрати Президента в парламенті. Головне – зробити. А потім, спробуй, докажи, що там щось не так!

Щоправда, збираються (якщо дозволять до кінця) підписи – воля народу. Чим не справжня демократія? Нехай і дозована відповідними елементами справжньої волі народу. Нині інакше не можна, бо світ дивиться на нас відкритими очима (якби то насправді), та й немає залізної завіси.

І на підтвердження цієї "демократії" знаходяться прямо на вулиці перехожі, які й надиктовують у мікрофон суцільний негатив: мовляв, Ющенко на посаді прем'єр-міністра нічого й не зробив доброго... І далі, як по маслу, все вирахувано, що було зле.

Популярність лідера Нашої України настільки велика, що, по суті, жодний "телевізійний вечір" не обходиться без порції "чорного піяру", який вихлюпують з великим азартом на голови телеглядачів. Я переконаний, що всі ці журналістські витребеньки не можуть не дати результату, але навпаки.

У 33-ому нас упокорили страхітливим голодомором. Що ж нині придумають, аби нас, як отару овець, загнати в заповідник ім. Леоніда Даниловича Кучми та його вірного і однодумного наступника, якого й САМ призначить, для чого прикладаються сьогодні чималі зусилля?

І після цього всього (а ще й не таке буде) скажіть, будь ласка, що в нас немає демократії.

14 листопада 2003 р.

Газета "Нескорені", 2003, № 12, грудень.

МОСКОВСЬКИЙ СИНДРОМ, ОПОЗИЦІЯ І "ВЕКТОРИ"

В українській політиці сьогодні присутній феномен, негативний за своєю політичною суттю, який можна окреслити поняттям "московський синдром". Він має свою генетичну тяглість (кілька століть!) і викликає збурення частини нинішнього населення України, що репрезентує національно свідому масу людей з активною поставою до державо-та-націотворення і негативно настроєною до Росії. Скажемо одразу: це не значить, що всі ці люди поділяють ідеологію націоналізму. Однак вони духовно зорієнтовані на творення самостійної держави і не мають ніяких ілюзій щодо "повернення" під чобіт Росії, якою б вона нині не була най-найдемократичнішою. І це основне в сучасному політичному процесі. (Якщо ж у декого є ще ілюзії "повернення", то головним чином вони живляться насамперед комуністичною ідеологією, що

її сповідує т.зв. "ностальгійна" частина населення, яка, до речі, й на українську державність дивиться крізь московські окуляри).

Інша річ, коли найвище керівництво держави робить кроки, які суперечать свідомому загалу, тим самим викликуючи суспільне збурення. Отже, його підставою є заходи, які – ні більше, ні менше – загрожують державі, її незалежности. Таким чином створюється ситуація, коли "верхи", не рахуючись з корінними інтересами "низів", грубо нехтуючи ними, ведуть політику, як правило, зорієнтовану на "третю сторону". У даному випадку національно свідомий загал шукає визначення цієї антинародної політики і. відповідно до політичної ситуації, називає... *московський синдром*.

Справді, як інакше назвати політику "ґаранта" в створенні т.зв. газового консорціюму, що в перекладі на мову політики є віддачею Москві, скажемо так, *генеральної артерії* нашої економічної та політичної незалежности? Коли б це було не так, тоді чому раптово усунули з посади заступника міністра фінансів, який насмілився дати фінансову оцінку втрати України від цієї віддачі – 6 млрд. грн. щорічно?! Крім того, були дуже серйозні застереження й інших спеціялістів. Отже, московський синдром пана "ґаранта" щорічно вестиме Україну до катастрофічних втрат. Усі інші, з дозволу сказати, пояснення "ґаранта" (мовляв, труби потребують ремонту у великі суми) є белькотанням з метою дезорієнтувати українське суспільство і водночас замаскувати державну зраду. До того ж консорціум з епітетом "міжнародний" є цинічною фікцією, оскільки на ганебну церемонію його підписання Німеччина, яка нібито давала згоду на участь у ньому, навіть не була запрошена! Виходить, що галаслива назва отого зрадницького самоутворення є всього на всього московсько-українською угодою, яку, як вважають депутати, віддані "ґарантові" тілом і душею, навіть не треба ратифікувати, бо, мовляв, це чисто бізнесове утворення. Отак!

Щодо інвестицій в газову транспортну мережу України, то тут мали би бути представлені всі зацікавлені, а не тільки московський бізнес. Бездарність керівництва і в тому, що воно не шукає зацікавлених, маючи перед собою лише одного північного сусіда..

Ще один аспект зради: "ґарант" нібито зробив подарунок панові В.Путіну до дня його народження, але ж відомо, що подарунки роблять з чогось власного, особистого. Газотранспортна артерія України досі вважалася її національним багатством. Виявляється, ні, бо це власність... "ґаранта", якщо він,

роблячи "подарунок", розпоряджається нею, як йому заманеться. Це ще один ляпас в обличчя народу, який помилився, обравши Л.Кучму Президентом.

Коли ж ще згадати максимальне сприяння "ґаранта" і його команди продажі стратегічних промислових об'єктів України московським підприємцям-бізнесменам, то не викликає найменшого сумніву щодо московського синдрому "верхів" України, за політикою яких криється потворне обличчя холуйчика з почуттям меншовартости, другосортности, якому все одно, аби тільки всоте чи в тисячний раз засвідчити свою залежність від північного сусіда. Здавалося б, навіщо? І тут розкривається ще одна сутність московського синдрому в т.зв. політичної та й бізнесової "еліти" сучасної України (це слово в лапках означає дуже сумнівну моральну, етичну й політичну сутність тих, хто намагається опинитися під цим визначенням).

Щодо московського синдрому пана "ґаранта", то, здається тут усе зрозуміло: критична ситуація з *визнанням* його на Заході, здається, доходить до апогею (касетний скандал, неприємности з "Кольчугою", дошкульна і загалом обґрунтована критика внутрішньої і зовнішньої політики з боку опозиції, заведення на нього ж кримінальної справи – безпрецедентний випадок в українській *нібито* демократії), та й навіть найближчий приятель пан Кваснєвський, звісно, бачить, чим усе може закінчитися, – все це, а до того будь-коли ще може щось з негативу додатися, штовхає першу особу в державі в обійми північного, щедро ним обдарованого приятеля. Звідси й акцент пропрезидентського істеблішменту на східно-азійському "векторі", хоча на словах, тобто на мові дипломатії, яка служить засобом завуальовування справжнього сенсу політичних орієнтирів, навіть ревно заявляють (поки що тільки на словах, не підтверджених жодними офіційними документами) про "входження" в НАТО, а там і в інші євроструктури, без яких, за великим рахунком, нема життя в Україні... У народі кажуть: не можна сидіти на двох стільцях. Українські дипломати-віртуози такі спроби роблять, щоправда, досі безуспішні.

Щодо політиків-бізнесменів (виявляється, є така категорія людей, які, поєднуючи свій "інтерес" ще й з політикою, вельми відчувають благодатну пору, бо, що не кажіть, вони причетні до законодавства, а закони можна приймати такі, щоб не псували їх "інтересу" (який псує їм опозиція), – то можна сміливо говорити

про їх московський синдром. Втім, не йдеться про недержавну мову, якою вони в переважній більшости користуються, – їм державна мова та й взагалі культура, духовність народу що торішній сніг. "Інтерес" понад усе! Отож, скажемо умовно, "зона беззаконня" захоплює не тільки Україну, а й території східно-азійського "вектора", де "тіньовий" капітал почувається досить комфортно. Щоправда, останнім часом у північого сусіда, представленого офіційними чинниками, прорізаються зуби щодо цього капіталу, але поки вони його "згризуть", ще немало води витече в Лету. Отож, орієнтація на Схід, сказати б, збігається, з "інтересом" політикуму, про якого йде тут мова. Ми наочні свідки того, як прекрасно збігаються інтереси "гаранта" з його близьким середовищем, звісно, фінансовим і політичним, або навпаки – це середовище диктує йому свої "умови гри". Правдоподібно, в цій "грі" любов взаємна.

Усій цій братії "до файки" якісь там опозиції, непотрібні розмови про "демократію", про парламентську більшість, коли можна різними методами створити цю "більшість" з депутатів-перебіжчиків, відданих своїм "інтересам". А насправді йдеться про *втримання* влади (її просто так не віддають!), і ніякі аргументи про партії, які виграли вибори, і партії, які ці вибори програли, нічого не змінять, – усі ці теми не для них! Їм потрібна влада, щоб "керувати" Україною так, як досі "докерувалися": мільйони громадян України поза її кордонами в пошуках людських заробітків, мізерна заробітна платня, з якої годі вижити переважній більшости працюючих громадян, рівень пенсійного забезпечення нижче межі виживання – все це гидке знущання з людей, які своєю працею заслужили на нормальний заробіток і відпочинок... Навряд чи потрібно продовжувати цей безконечний перелік "успіхів" наших "верхів". Все це – активний козир у руках опозиції, з чим звертається вона до широкого загалу для підтримки, акцентуючи на багатоверстовій кризі в державі, і звісно, має рацію.

Зате депутат Волков (один із тих, невиїзних, бо на Заході за ним шукає поліція за відмивання нечистих грошей), а за ним і вся пропрезидентська рать, зокрема високий посадовець Медведчук-старший, фатально помиляються, коли кажуть, що немає кризи в країні, є, мовляв, лише криза в парламенті. Маємо чітке свідчення вдаваного нерозуміння того, *що* відбувається в державі. Як у тій відомій казці про голого короля – видати бажане за дійсне... Хто

ж тоді має сказати, що король голий? Невже нема таких сміливців? Опозиція й бере на себе функції розвінчування режиму, проте публічні трибунали, як бачимо, ще не дають ефекту... Може, й тому, що "червоні" в опозиції мають вельми негативне минуле, а сьогодні переслідують (один пункт їх програми) "повернення" в північну імперію.

Натомість "сильні світу цього", ті, що "при" владі, щоразу гучніше знаходять панацею тим бідам – східно-азійський вектор. Прямо чи підтекстово він спрямований проти західної орієнтації України, не без впливу ще старорежимної, отож таки московської за духом ідеологічної установки про те, що звідтам, із Заходу, чекай тільки лиха. За той Захід шельмували український диседентський інтелект, за нього розпинали молодих поетів, бо, мовляв, як вони посміли якісь там модерністичні "віяння" у себе культивувати, проти чого була навіть безсила "залізна завіса", тобто навіть не кордон, наїжачений колючими дротами й під кінець імперії ще й оснащений супер-технікою, що стежила за всім живим, а, зрештою ціла армія нюхачів і дойдів як підручних псів всесильної політичної поліції, пак КҐБ... А нині цей московський синдром вискочив, як чиряк на тілі, згаданим "вектором", який, за великим рахунком, може хіба дати, крім азійських прянощів, бавовни і ще там чогось сировинного, передовсім нафту, яка, перепущена через московські комерційні "фільтри", напевно, обернеться Україні дорожче, ніж безпосередньо з близько-азійських регіонів, зокрема арабських джерел, принаймні не дорожче міжнародних розцінок. А щодо нових і новітніх технологій, то, звісно, не в Росії їх шукати.

Було б наївно думати, що московський синдром на тому й закінчився. Його специфіка – в'їстися в плоть і кров меншевартісних "молодших" братів своєю ідеологією *виключности* російського духу, мови, культури, церкви і т.д. і т. ін. Уподібнення всіх до себе, всіх і вся уніфікація, що тримається на трьох китах російського шовінізму ("государя", тобто в нинішніх умов – "государства", "народности" і "вєри"), який, звісно, не бачить всіх слов'ян, а тільки тих, які територіяльно найближчі для його імперських апетитів – білорусів та українців, – тенденція, яка вихлюпнулася в Україні, з дозволу сказати, ініціятивою єдиного підручника з історії для всього СНД. "Ініціятива" провалилася з тріском, зганьбивши її учасників, але не забарилися з'явитися на денне світло нові проєкти, навіть "підкріплені" відповідним указом Президента, як "урочисте відзначення"

т.зв. Переяславської ради – трагічної сторінки в історії України, або ж "святкування" ювілею московського попихача Щербицького, або ж "славного ювілею" чисто московсько-совєтської фікції "Молодої гвардії", про що вже з достатньою переконливістю розповів організатор і учасник підпільної групи українських патріотів Донбасу Євген Стахів... Московський синдром виявляється досі в умах тих, хто проти визнання УПА воюючою стороною в Другій світовій війні; телеглядачі мали можливість ще раз побачити старий водевіль на тему ненависти до учасників підпілля і почути старорежимну лайку на їх адресу. Імперії вже давно немає, а її ідеологічні "старателі" донині виявляють анахронізм у мисленні й антиукраїнськість у переконаннях, якщо вакханалію перекручень новітньої історії взагалі називати переконаннями. Справді, московський синдром уже надто глибоко в'ївся в плоть і кров носіїв старорежимних стереотипів, не кажучи вже про "ґаранта" і його горе-дорадників. А тепер, зовсім недавно, "вискочив" з глибокодумною заявою пан Медведчук-старший про те, що нам, українцям, ну, вже далі зовсім не можна жити без... другої державної мови. Чи не мітить цей велемудрий порадник і дорадник у майбутні Президенти України і своєю антиконституційною порадою уже торує дорогу на Київський стіл, звісно, через антидержавні, за своїм змістом антиукраїнські, сили, які стоять "при" владі південно-східних областей держави? (Очевидно, якраз з поглядом на майбутні президентські вибори відбувається "тиха" заміна керівництва районного рівня членами СДПУ(о), приналежність до якої, видно, є ґарантом професійної здатности керівника). Дві речі не можуть існувати поруч, в одній особі: або ти московський підручний і з нашого, українського погляду яничар і запроданець (чужим ідеям, чужому капіталу і чужій політиці), або ти українець за своїм духом і мисленням. Третього не дано. *Нині* такий час, що мусиш визначити свою позицію – *з ким ти?* Час вирішальної битви за Україну – якою їй бути в найближчі 50 років?

Бандитською державою? – в якій "править бал" кримінальний елемент, що проліз у найвищі ешелони влади, для якого закон "не працює", та й навіть (не)пристойний істеблішмент не зацікавлений в реальних змінах – якби це було не так, то давно в Україні восторжествували б закон і порядок. Чи демократичною державою, громадяни якої живуть у достатках, одержуючи за свою працю належну, на рівні розвинених держав світу, заробітну плату і користаючи з демократичних свобод і прав людини? Чи матиме

силу опозиція повернути нинішній "курс" держави на інший, саме по-справжньому демократичний шлях, коли слова "демократія", "реформи", "добробут", "історична правда", "соціяльна й національна справедливість" і т. д. матимуть не символічний, а справжній зміст? Хто це має зробити? Нинішня влада? Сумнівно. І зрозуміло чому. Опозиція? Вона в стані це зробити. За однієї умови – *повної* підтримки народу, задля якого має жити і працювати кожний політик, мимо своїх орієнтацій і партійних зобов'язань. На жаль, зміст цього "публіцистичного побажання" в практичній діяльности сучасних українських політиків або поринає, як вода в пісок, у їхні "інтереси", або повністю знекровлюється злощасним московським синдромом, або глухне у пасивности як науково-творчої інтелігенції, зайнятій виключно своїми професійними справами, так і широкого загалу, збайдужілого від своєї соціяльної невлаштованости, хоча демагогію правлячих "верхів" про їх "досягнення" з обуренням та іронією, на яку ще здатний, відкидає.

20 жовтня 2002 р.

Газета "За вільну Україну", 2002, № 119, 29 жовтня.

УКРАЇНЦІ, ВІДЧУЙТЕ СВОЮ СИЛУ І ПРАВДУ!

На початку XX століття, коли утворилася Українська Народна Республіка, ми втримали б свою державу, коли б не інвазія Росії, яка, застосовуючи терор і запускаючи брехливу пропаганду, використала несвідомий елемент і внаслідок цих махінацій окупувала Україну. В цьому простому, може, й трохи спрощеному твердженні все ж криється та правда, якої ми сьогодні не маємо права забувати. Північний сусід впродовж усього свого існування ніколи не був приятелем нашої державности. І щоб вона не реалізувалася, він запускав у хід сумнівні теорії. Одна з них про спільну слов'янську "колиску", але в цій "слов'янщині" він бачив насамперед себе і ще два "братні" народи – українців та білорусів, і нібито інших слов'ян у світі вже й немає. Щоправда, про них вони згадували, коли йшлося про розширення політичних і військових впливів на Західну Європу, і таким чином північні "слов'яни", що

походять від фінських племен та мордви, від цієї суміші з русичами-українцями, ставали братами "до гроба", скажімо, болгар. А це, в свою чергу, сприяло оболванюванню тих же болгар – потрібен був великий історичний досвід, щоб і ця полуда спала з очей. Російсько-імперський панславізм донині живучий. Ми повинні глибоко усвідомлювати, що відродження російської імперії *неможливе* без України. Це глибоко запало в душу усіх обрусителів і "єдінонєдєлімщиків" як у Росії, так і в Україні, де вони, виконуючи функції п'ятої колони, ведуть шалену пропаганду проти нашої державности, навіть, тим більше, використовують високу трибуну Верховної Ради України і депутатський мандат, який ніяк не перешкоджає їм паплюжити державу вздовж і впоперек. Більше того, закликати до її повалення.

Парадокс у тому, що найвищі державні інстанції, які покликані берегти державу, глухі та сліпі і ніяк не реагують на ці спланованні й систематичні виступи проти України. Йдеться про Конституційний суд, який, як і в будь-якій демократичній державі, мав би позбавити мандатів цих горе-депутатів, ненависників українства та України, які тільки й мріють про "сліяніє" України з Росією. Але, де там, безсоромність і цинізм Конституційного суду безмежні, що й сам засвідчив, поновивши в юридичних правах т. зв. "українських" комуністів, спадкоємців КПРС, ганебної своїми кривавими злочинами проти українського та інших народів, які мали нещастя потрапити під чобіт Російської імперії. "Українським" комуністам все це "до лампочки" – вони продовжуватимуть діяти проти держави, бо це входить у їхні програмні завдання. Невже чільні керівники Конституційного суду гадають, що (не кажемо про закордонні юридичні інстанції, які, сподіємось, рано чи пізно, а таки дадуть належну оцінку цим вельми "демократичним" рішенням суду) ми, українці, сліпі й не бачимо, кудою "тягнуть" панове з Конституційного суду? Невже й інші державні інстанції, в тому числі й гарант нашої держави, гадають, що ми справді сліпі і не бачимо, кудою вони "тягнуть"? Та й різка зміна політичного "вектора" із західного на північно-східний красномовно говорить про справжні прагнення всієї державної верхівки. І наслідки цієї ущербної, без перебільшення – шкідливої для держави політики вже ми побачили. Одним з наслідків є нафтовий транзит з Росії в Польщу в обхід України. Панове-"державники", підрахуйте втрати

України від цієї політики? І можемо уявити, як потиратимуть руки антидержавники, в т.ч. й т.зв. "українські" комуністи...

Парадокс ще й у тому, що найвища посадова особа, яка покликана Конституцією України захищати національно-державні інтереси, може собі дозволити бовкнути про другу державну мову і тут же порушити одну із статей Конституції. Може, й нема в тому нічого дивного, бо послухайте, як (тут не враховуються нелітературні вислови) він говорить – і все стане зрозумілим кожному українцеві, якому дорогі і мова, і культура, і все те, чим живе душа жива, прагнучи найповнішої реалізації культурно-духовних устремлінь. І той же таки президент викреслив одну з вимог до кандидата в депутати – знання української мови. А пригадаймо терміни, які встановлювалися для державних чиновників щодо вивчення державної мови. Всі ці терміни давно пройшли, вже й про них забули, а чиновницька братія так і чеше на "общепанятном". Подібні факти можна перераховувати без кінця. Українці знають, дуже добре усвідомлюють, що звуження сфери функціонування української мови (йдеться про державні установи), до того ж помітне зменшення українських шкіл за час президентства Леоніда Даниловича є ні більше, ні менше – вживемо "делікатне" слово – *згортанням* української державності. Все це справді сприяє отому нахабному "сліянію"! Аж не віриться, невже ви, пане Президенте, хочете цього "сліянія" ?

У цій атмосфері, яку можна назвати капітулянтством, логічно звучить політично вельми характерна фраза, що, мовляв, уже закінчилася епоха Івана Мазепи, а наступила доба Богдана Хмельницького. Українці, чи ще потрібні якісь пояснення? Чи потрібно уточнювати, хто стоїть за кермом держави?

Отож, неухильно прямуємо до другого Переяслава. Коли ми добре знаємо, що дав Україні перший Переяслав, то не треба великого розуму, щоб передбачити, що принесе "закінчення" прагнень до незалежностиі, що всього лиш двома словами можна охарактеризувати як "доба Мазепи". Це для тих панів, т.зв. "державників", бо вони, мовляв, "при ділі", вже закінчилося державотворення, вже вичерпалися пориви типу Мазепи, до речі, одвічного ворога Москви, і вже, мовляв, слід, згідно з північно-східним "вектором", прямувати до "братніх" обіймів.

Та при всій цій не вельми шляхетній поставі т.зв. "державників" є благородна річ: вони, "державники", не тільки діють (хоча їхні дії,

як правило, непрозорі, в переважній більшости широкому загалу невідомі), але й говорять, тобто публічно виявляють свої прагнення, і тим самим ми знаємо, хто є хто. А це вже немаловажна річ для нас, коли наступить момент рішучих дій, наприклад, на виборах. Там уже чітко постане дилема – Мазепи шлях чи накинена чужа альтернатива преганебного "сліянія". А ще – чи за корупцію будемо голосувати, тобто за тих, хто її створив і плаває в ній, як щука у воді, чи за тих, хто проти неї, хто хоче не міфічно-паперових, а ***реальних*** змін, за тих, хто *здатний* ці зміни здійснити без поступок у святая святих – нашою державністю, без "сліяній" на догоду адептів міфічного "братства слов'ян".

Куди вже далі "сліваться", коли телепередачі переповнені російщиною, таки чужою, нерідною і за "оформленням", і за ідейними засадами. Куди далі розвивати "братні" стосунки, коли на ринку засилля російської книжки є свідченням *реальної* політики держави щодо українського книговидання, затиснутого в державні лещата потрійними податками. Куди далі прямувати, коли нахабний імпершовінізм (ментальність орди, за висловом українського письменника) настійливо диктує свою волю. А фактично це диктат меншости, нахабної і одверто цинічної, поблажливій більшості. І це ми, українці, теж мусимо пам'ятати, щоб вистояти в цій т.зв. боротьбі культур, яка вже в часи Миколи Хвильового набувала обертів і сьогодні дійшла до протистояння насамперед у свідомости населення. І якщо – в окремих випадках – це протистояння відсутнє, то це ніяк не говорить, що проблему знято, це скоріше вказує на присутність свідомости, для якої "всьо равно", аби тільки була дешева ковбаса і... мир. Пригляньтесь до цього воістину унікального поєднання – ковбаси і миру. Невже тут щось незрозуміле?

Головна маса населення, загнана в злидні, змушена свої фізичні та інтелектуальні зусилля спрямувати на виживання. Нагадаємо вам, сучасні панове-"державники", що саме з цієї причини колосальна еміграція в чужі країни в пошуках заробітків. Не кажемо вже про моральне приниження там, за кордоном, громадян України, про дискримінацію, порівняно з тамтешніми працівниками, щодо нерівної оплати. Про торгівлю живим товаром. Та разом з тим треба нагадати "державникам", що й тут, в Україні, людина працююча почувається недобре, морально приниженою через ті ганебно низькі заробітки, що за них годі вижити і які ви, горе-"державники", виділили працюючому людові. Причому

цинічно визначили на Верховній Раді межу бідности – щось понад 300 грн, в той час коли *реальні* заробітки головної маси працюючих далеко не сягають цього рівня! Та пани-"державники" не дуже собі завертають тим голови, бо якби було інакше, то давно були б прийняті закони, що відкрили б дорогу для економічного розквіту, для розвитку середнього бізнесу, та й податковий прес був би переглянутий... Та й, може, з корупцією, яка набула глобального характеру, пронизавши, як ракова пухлина, майже всі державні структури, щось змінилося б... У цьому хаосі тим панам добре, та й офшорні зони ще існують, можна перекачувати туди "тіньові" капітали. Якось з наближенням виборів про все це забувають. Може, надіються, що ми, українці, забудемо...

Не надійтесь – не забудемо! Та й ще дуже добре усвідомлюємо, звідки йде загроза нашій державності. Не тільки від чужинців, що простягають загребущі руки для "братніх" обіймів, які дуже й дуже боляче нас обіймали впродовж окупації України північними "слов'янами". Не забули масових розстрілів, вивозів, голодоморів, нищення інтелектуального цвіту української нації. Не забули "дипломатичних" підступів, які донині продовжуються, обгорнуті в блискучу позлітку, як цукерка, про "дружню" допомогу, про "єдність інформаційного простору", про т.зв. співробітництво, насамперед вигідне метрополії, яка твориться на наших очах, але якій бракує ще "третього" – України. Не забули злочинів, за які винуватець їх Росія навіть не пробачилася, а не то щоб виплачувати компенсацію, як це робить Німеччина, і творить миловидну усмішечку, ніби нічого не сталося. Сталося! Ми, українці, не такі, як були десять років тому. Ми стали мудріші, обережніші, не довірливіші – навіть до власних сановників у найвищих ешелонах влади (про місцеву дрібноту й годі мовити, хоча й вона не пасе задніх, щоб "набутися" при владі), які запобігливі перед північним сусідом. І це ми бачимо, не сліпі і не німі, щоб мовчати. Хоч і пробує нам закрити рота наша найрідніша влада то батогом, то пряником...

Отож, не тільки від сусідів ідуть небезпеки нашій державности, а таки від наших, рідних панів-"державників", для яких власні шкурні інтереси дорожчі від державних. І коли б це було інакше, то давно на лаві підсудних мали б сидіти суперзлодії, а так вони ходять "в депутатах", займають високі чиновницькі посади, що полегшує їм доступ до корисливих махінацій, збирають, сказати б, урожай з наших природних надр, з усього, що дає наша родюча благородна

земля-матінка, а ще з кожного платника податків за принципом "по нитці з громади – бідному сорочка". А той "бідний" на суперіномарках роз'їжджає – повірте, ми, українці, не проти того, щоб усі були достатньо багаті, аби придбали собі оті суперіномарки, а так ота цяця лише для тих "нових", даруйте на слові, українців, хоч, мабуть, у них того українства, як кіт наплакав, бо безнаціональний паспорт у цій ситуації – Микола Хвильовий, сказав би, пікантній – ще нічого не значить.

А колупни глибше, то й побачиш, що реальну владу вершить старий добре знайомий номенклатурник, тільки він нині переодягнувся у "національні" шати і для годиться засвоїв сучасну "патріотичну" фразу – це в найкращому випадку, а в гіршому – увібрав у плоть і кров старі "правила гри". І ось сидить такий чиновничок, наприклад, у Миргородському соцбезі (вибачте за отой покруч, придуманий кимсь раніше) і до совєтського політв'язня пащекує, мовляв, йому не належаться ніякі пільги, бо вони, бачите, стосуються лише жертв фашизму. І ось така Миргородська соцбезівська вотчина виростає в загальноукраїнську, бо такі "правила гри" встановила стара номенклатура в усій Україні. І якщо наразі нібито нема ради на ті "правила", то це вже говорить про хронічну хворобу влади, вилікувати від якої може тільки наша, українська рішучість.

Ми, українці, усвідомлюємо цю небезпеку і чим глибше і гостріше її відчуємо, тим більше гарантій якраз її уникнути і не повторити власних помилок, коли обирали вельми "патріотичних" базік і шкурників.

Пізнаймо свою правду, не прикрашену "красивими" фразами, а оголену в своїй суті. А правда в тому, що Україна – для українців, незалежно від думки і прагнень отих чиновників від найнижчого до найвищого щаблів державної драбини, від меншости, яка з'явилася в Україні як наслідок колонізації її Російською імперією і яка нині прагне накинути свою волю і свої "правила гри" абсолютній більшости, від того ж таки малороса, який наразі не здатний або не хоче з вини власного духовного лінивства пізнати себе і свою правду. Пізнати свою правду – значить докорінно змінити життя, привівши його у *відповідність* до наших можливостей і прагнень. І як же інакше реалізувати національну ідею без повноправного і безумовного утвердження українця за державним кермом, *власне українця* за мисленням і вчинками, за психологією

і вірою, за своїм духовним, у т.ч. й моральним, змістом? Без цього, підкреслимо, всілякі розмови про національну, демократичну, правову, християнську і т.д. і т. ін. державу є пустою балачкою, розрахованою хіба на політичну дезорієнтацію українського загалу, на підміну суті замінником у формі дубля, отже, несправжності, імітації, якою б вона не була замаскованою. Без "ідеї покликання", за висловом відомого теоретика нації Л.Ребета, немислима така реалізація, як і неможливе утвердження національної держави в будь-якому закутку нашої планети. І Україна в цьому не становить винятку. Власне, в ній дуже гостро виявилися суперечності між дублем і справжнім, загнаним у глухий кут, між цинічною імітацією державотворення і державнотворчими процесами в самому суспільстві, які з болем і боєм, переважно нерівним, пробивають собі дорогу крізь штучно створювані перешкоди з боку старих і нових номенклатурників, симбіоз яких вельми живучий у створеному ними правовому хаосі і безправстві, корупції та морально-духовному занепаді.

Але не безсилля, розчарування і розгублення приведуть до згаданих змін, а відчуття сили, яка немислима без взаєморозуміння і *однодумства,* також і відчуття того, що ти не сам на дорозі до необхідних змін. Пригадаймо: тоталітарна система все робила для того, щоб роз'єднати суспільство, порізнити його, глобально вселивши в нього страх і недовір'я один до одного. І все ж їй не вдалося втримати суспільні процеси в цих вузьких і ганебних лещатах – вони вибухнули непокорою, такими відцентровими рухами, що їх уже ніщо не стримало: ні мережа донощицтва, ні підступність та жорстокість спецслужб, ні, врешті-решт, військова потуга, ні навіть комуністична афера із т.зв. ГКЧП. Почуття свободи сильніше від страху і навіть усвідомлення нічим не зрівнянної ціни власного життя. Власне, тут, у цих моральних, етичних засадах, заховані підвалини суспільного поступу. Саме тут дуже тонко переплітаються морально-етичні та політичні "параметри" нашої діяльности в усіх сферах національного життя. І тут криються критерії вчинків усіх без винятку посадових осіб, чиновників державного апарату, усіх "вибраних" і обраних. Все це зрозумілі речі, і нічого таємного немає під сонцем, щоб з часом не стало явним.

Трохи перефразовуючи цю біблійну істину, ми, набуваючи сили, власне, від подібних думок, від глобального погляду на "стан справ", здається, починаємо усвідомлювати, що від нас, не пасивних

статистів, а активних громадян, залежить дуже багато, якщо взагалі не все, бо інакше треба було б перекреслити значення нації в державотворенні. Адже ми ступили на дорогу, яка веде до храму, а храм цей – інше, краще, ніж досі, життя. На щастя, альтернативи цьому не було й немає. Злидні, бідність, приниження, відчуття незадоволення і непевности за майбутнє, панування правової несправедливости в багатьох соціальних і національних аспектах сучасного життя, приховане і явне злодійство в колосальних масштабах, у що ввергли нас "мудрі" політики й виконавська чиновницька братія,– це антитеза людяности й гуманізму, демократії і справжньому, а не паперово-декларативному, суспільному поступові. Без цієї нечисті – наше майбутнє.

Січень 2002 р.

Газета "За вільну Україну", 2002, № 9, 29 січня.

"НЕ СЛУЖИ ДВОМ БОГАМ"

10 років Української держави. Тієї – малоукраїнської, якоїсь інтернаціональної з штучним зліпком – політичною нацією, де корінна нація – невідомо що і де, бо всі, мовляв, українці. Отож одні "українці" шалено вимагають ще однієї державної мови – російської, ще інші "українці" галасують про "права людини" з чисто сахарівським душком безнаціональности, а треті "українці" палають ненавистю до Української держави, чимшвидше прагнуть її ліквідувати і створити стару "добру" імперію зла, де і ковбаса була нібито дешева, і нібито були "права людини", і нібито соціалізм "з людським обличчям". Четверті "українці" – їм просто "наплєвать" на якусь державу, вони самі собі і для себе будують державу – власний т.зв. бізнес, маючи одноденні рахунки в офшорних зонах і наживаючись на всеукраїнському хаосі. П'яті "українці", ті, що при владі, співають "алилуя", бо вже настали "щастя" і "добробут", ось тільки треба застосувати "чесні технології" (це вони говорять про чесність!), щоб гамузом виграти вибори 2002. І вся ця алилуйна вакханалія розрахована на легковірних. В урочистих "ювілейних" виступах (наприклад,

п. М. Гладія) нема якихось проблем – суцільний кайф. Тимчасом промисловий комплекс Львівщини розвалений, безробіття виганяє за кордон тисячі молодих людей – репродуктивну частину нації, мізерні пенсії (мовиться про якісь реформи в цій сфері) – це глум над людиною, жебрацтво на вулицях кидається увічі, б'є тебе багогами сорому за державу, за нову державу, в якій старі та нові болячки і виразки роз'їдають тіло нації. Ні слова про хабарництво, про корупцію в усіх без винятку структурах держави, в освітній системі, в системі охорони здоров'я, в правоохоронній і судовій системах...

Зате ось Політична Рада уже готова до виборів застосувати "чесні технології...".

Куди йдеш, Україно? Нетерпеливо чекаю того моменту, коли весь український народ, коли українська нація, схаменувшись, отямиться над прірвою, протверезівши від заколисування, від "незалежної" ейфорії, від власної сплячки і злочинної байдужости. Вірю, такий момент наступить – момент усвідомлення радикальних змін, *продовження* української революції, яка, захлиснувшись від алилуйних самовихвалянь, наразі спочила на лаврах від так званих перемог. Малоросійський душок тут вніс своє: ми маємо державу, маємо те, що маємо. Малоросійщина призупинила національну революцію, а їй інтенсивно допомагали "широкі" демократи. Напівлетаргічний стан не може тривати безконечно. Здається, він уже закінчується. Вся антиукраїнська фірма "нових українців", з повернутими горбатими носами на північно-східну метрополію, сподівається, що за законами інерції Україна легко покотиться в прірву надовго, мінімум на півстоліття. Поки не видохне покоління рабів, поки грязь Москви тут, у краю, не зогниє дотла, тоді на цих звалищах і руїнах народиться нове покоління, очищене і просвітлене ідеалами свободи не по-малоросійськи, а з українським, християнським духом, з нашими – українськими традиціями непокори і самопосвяти в ім'я великих ідеалів... Поки що влада, як система управління, відчужена від нації, від конкретних життєвих проблем нації. Вона мусить позбутися цього відчуження, тобто стати *українською*. Іншої дилеми для неї не існує.

Щоб мене не звинуватили в "чорноті", то для застереження в таких звинуваченнях я ставлю питання: чому ніхто з владних структур ні тут, ні в центрі, мимо ювілейних дифірамбів, не спромігся на справжній аналіз *реального* стану речей? Чи вважають, що

такий аналіз "зіпсує" свято? Гадаю, навпаки! Аналіз, об'єктивний, обґрунтований провідною тенденцією не фіктивного, а справжнього розвитку, дуже переконливо покаже *перспективу*, з урахуванням власне наших, а не чужих інтересів, аналіз, який мав би охопити всі сфери життєдіяльности регіону (якщо мова про Львівщину) та й всієї України, якщо йдеться про всю державу, про *підсумки* 10-річного шляху. Всіх громадян України цікавить наша, українська перспектива. "Алилуйщина", яка нагадує старі часи большевицького тоталітаризму (та й дуже то сумнівної якости наслідування), її знівечує. Тоді довелося б сказати, що ми, українці, як зауважує Ю.Бадзьо, досі "живемо в атмосфері правової та моральної кривди". Хто втратив самокритицизм, той загубив здатність саморозвитку.

Словом, 10-річчя нашої держави дає усі підстави заявити на весь голос: так, українці самоствердились, почавши новий шлях, *державницький*. Так, ми, українці, усьому світові й насамперед собі заявили про свою *здатність* будувати власну державу. Так, ми свято перконані, що тільки у власній державі нація має історичну перспективу. Так, ми створили Українську державу і спроможні налити її "міццю духа" – свого, а не чужинного. Тільки з такою вірою і твердістю ми виконаємо свій обов'язок перед майбутніми поколіннями, яким жити і працювати в нових умовах – умовах свободи. Але всі ці та інші декларації не матимуть сили, якщо вони не будуть спиратися на реальні справи. Нині навіть "найпатріотичніша" фраза є пустим звуком, якщо слово розходиться з чином. Нині судять не по тому, що ти говориш, а що робиш. Звідси й виникла недовіра до багатьох "народних обранців", у яких, крім гучних фраз, за душею нічого нема, крім хіба що власних, шкурницьких інтересів.

Ми не сліпі виконавці сучасних керманичів держави, які не спромоглися вивести державу з соціальної й політичної кризи. Причина одна – не розв'язане національне питання в його засадничій основі: не прийнято закону про те, що головним творцем держави є український народ, що саме корінна нація творить державу, а національні меншини, лояльні до держави, співпрацюють з метою її розбудови. Гасло "Україна – для українців!" розкриває суть і мету держави, і його нічим не заміниш, а тим більше не розчинеш у неоінтернаціональній фразеології. Спроби "затемнити" сутність української державности є нічим іншим, як зіпхнути українців з генерального шляху державного будівництва і тим самим розчинити державні структури чужинцями з чужими, не українськими

справами. Малоросійських дух у державних структурах – міністерствах, комісіях, підкомісіях і т.д. – випирає і прагне від "успіхів" запаморочити малоросів, що нині знаходяться за державним кермом. Це гасло їм вельми не по нутру, бо перетасовує їхні карти, позначені клеймом конформізму, більше того – зрощення з чужим капіталом, що прагне посісти ключові позиції в національній економіці. Вже посідає! Що це значить для неї, для економіки, мали б сказати українські економісти. Популярно можна висловитися так: це збільшення доходів власне чужого капіталу, а для українського робітника, дешевої робочої сили – мізерні заробітки, тобто те, що ми вже маємо сьогодні: загальноукраїнські злидні. (Визнання бідности в устах Президента на III Всесвітньому форумі українців ще не значить конструктивного вирішення проблеми – системної зміни в ряді: підприємство-робітник-гроші, де т.зв. "побічні фактори" з'їдають реальний заробіток). Превалювання чужого капіталу над національним, панування над ним є незаперечною ознакою колоніялізму. Наша держава, на жаль, щораз більше набуває ознак неоколоніяльної, в якій правляча верхівка є лише виконавцем волі чужого капіталу. За ілюстрацією далеко не треба ходити. Переведення української електроенергії в "паралельний режим" з російською означає для України непоправні фінансові втрати з боку західних інвесторів, які тепер перекачуватимуть капітал у Росію, як головному виробнику і постачальнику енергії. "Підключення" української енергосистеми до російської означає *другорядну* роль української енергетики. До речі, уряд В.Ющенка противився цим "новаторствам", розуміючи, що Україна таким чином робить ще один фатальний крок до втрати своєї економічної незалежности. Новий уряд, як видно, діє в дусі *акту зради,* підписаного Президентом "союзного", пак есендівського договору про найтіснішу інтеграцію України з отим новоутворенням, що в уяві російських імперіалістів рано чи пізніше стане "новим союзом", а нині є безспірною зоною російського панування – економічного, політичного, культурно-духовного, інформаційного. Отож – інтеграція на Схід! І хоч стратегічна мета, як заявив Президент, – інтегрування в Європейський союз, все ж, "багатовекторність" політики в Україні продовжується – в бік Росії. Народна мудрість з цього приводу каже: "Не служи двом богам... "

Гасло "Україна – для українців!", уявляю, викличе переполох серед обрусителів і єдінонєдєлімщиків. бо відчують, що під їхніми

ногами усувається ґрунт. Але цим "ґаспадам" треба нагадати, що обвал ґрунту під ними відбувся 10 років тому. Російська імперія безповоротно втратила Україну, без якої вона ніщо. Це дуже добре усвідомлюють сучасні російські політики, навіть і ті, яким імпершовінізм заступив світ, крізь призму якого вони ласо глядять на Україну і ллють крокодилячі сльози з приводу "б'єдствія" т.зв. "русскоязичного насєлєнія", нібито головної маси громадян України. Всі ті чужинці забули або роблять вигляд, що їх опанувала амнезія, коли заходить мова про права... української нації на державність, державну мову, забули, не хочуть знати, що українці – корінна нація України, що саме вони є творцями держави. Тут, як Пилип з конопель, вискакують єдінонєдєлімщики і цинічно заявляють, що вони, саме вони – корінна нація України. Та вас, панове-колонізатори, у 20-ті роки в Україні було всього трохи більше двох млн. Ви ж – завойовники, це ж ви окупували Україну після повалення держави – Української Народної Республіки, визнаної світовим співтовариством. А в часи страхітливого голодомору в 32-33-ому, організованого вашим "зореносним" Кремлем, "доселяли" мертві села Чернігівщини, Полтавщини, Житомирщини, Вінничини і багатьох інших областей. Отака то допомога північних "братів" !

Цей історичний факт знайшовся, як кажуть, до слова. Та, гадаю, в часи "підсумків" нашої державности цей та й багато інших фактів слід пам'ятати. Пам'ятати, щоб будувати внутрішню і зовнішню політику конструктивно, тобто в користь української нації, коли інтереси чужих країн, особливо близьких сусідів, як Росія чи Польща, Румунія, Словаччина чи Угорщина, не шкодять нації, а лише приносять користь. Взаємну користь. І коли б така політика була насправді, то, очевидно, багатомільйонна українська діяспора в Росії, так само, як має російська в Україні, мала б і свої церкви, і свої школи і театри, і свої ЗМІ. На жаль, не має! І не видно, що це станеться найближчим часом у т.зв. "паритетних" українсько-російських стосунках. Хоча це предмет окремої розмови, треба відзначити, що на українських етнічних землях, які сьогодні знаходяться поза державними кордонами України, не завжди збережені принципи культурно-духовної автономії, далеко не збережені.

Малоросійська влада не спромоглася прийняти гасло "Україна – для українців!" Звідси й багато чого іншого:

– Відсутність закону про ОУН-УПА як ветерана Другої світової війни. Всі європейські держави визнали свої рухи опору окупантам,

тільки одна Україна перед світовим співтовариством демонструє стару, большевицьку інтерпретацію Другої світової війни.

– Відсутність повторення закону ООН про деколонізацію. Україна, член-фундатор ООН, обійшла глибокою мовчанкою цей закон, не посунулася ні на крок хоча б так, як це зробила після проголошення своєї незалежности молода держава Алжир, попросивши французів-колоністів забратися додому.

– Відсутність закону про власність на землю. Ця "делікатна" справа торкається *головного* господаря землі, визначити якого гальмує "інтернаціоналізована" свідомість державних законодавців.

– Необхідне розуміння того, що злидні – ворог справжньої, а не паперової демократії, про яку трублять на всі заставки, не вникаючи в зміст цього поняття.

– Відсутність української політики щодо церков в Україні, причому майже рабська, тобто малоросійська прихильність влади до чужої за духом і антиукраїнської за своїм змістом російської церкви, що має офіційну назву УПЦ Московського Патріархату. Вершиною національної безтактности слід вважати факт, коли за гроші платників податків побудований храм в античному Херсонесі був переданий саме їй, т.зв. УПЦ Московського Патріархату, а під час його освячення скандували захоплені вигуки імпер-шовіністи в честь Росії, її президента, Москви і Алексєя, але ніяк не України і її державного та духовного представництва, присутнього на цих національно принизливих урочистостях. Антиукраїнська сутність цієї політики яскраво проявилася в трагічних подіях похорону Патріарха УПЦ КП.

– Наявність колоніального, двомовного паспорта без графи про національність.

Перелік того, чого немає, але що життєво потрібне, можна продовжувати – свідчення того, що в сучасній Україні необхідні *системні* зміни, які мали б торкнутися всіх без винятку державних структур та інституцій. Тільки тоді можна говорити про наповнення держави українським духом, про певну реалізацію української національної ідеї.

23 серпня 2001 р.

Газета "Нескорені", 2002, № 1, січень.

"ГЕТЬ ВІД МОСКВИ!"

Присвячується т.зв. року Росії в Україні

Ще в середині 20-х років минулого століття цей клич прозвучав від Миколи Хвильового. Нагадаємо, це були знамениті 20-ті, коли в українській літературі та в інших ділянках нашої культури, ніби спалах метеорів, засяяли яскраві таланти з глибоким покликанням винести українську культуру на світові орбіти. Знаємо, чим усе закінчилося – в історію ввійшло це покоління письменників, митців, мислителів-філософів як "розстріляне відродження". Отож у цей час (усього приблизно 10 років!) Хвильовий закликав відійти від Москви як цитаделі всеросійського міщанства (читай: імперіалізму) і дуже глибоко усвідомлював – це підтверджує вся його творчість – головну небезпеку, що йшла від Москви – повне підкорення України, втрата її найелементарніших прав і свобод. Тривоги Хвильового незабаром підтвердилися в "розгонах" письменників, що стояли в одвертій чи прихованій опозиції до режиму, і найбільше – у сфабрикованім 1929 року спецорганами т.зв. процесі над СВУ (Спілка Визволення України) – чи не наймасштабнішому ударі по українству, коли "загорнули" найчільніших діячів науки, освіти, літератури, Церкви. Зрештою, від часу насильної, збройної окупації України червоною Москвою геноцид українського народу та його духовности фактично не припинявся до кінця існування "імперії зла".

Здавалося б, сьогодні, коли Україна стала самостійною державою, визнаною світовим співтовариством, які небезпеки для її існування? І все ж... клич Миколи Хвильового не втратив своєї актуальности. Уявляю собі вирази обличчя усіх тих, хто не лише декларує т.зв. "східний вектор" в українській політиці (чи вона українська?) , але й інтенсивно його реалізує, ніби там, у Росії, отримаємо високі, новітні технології, вигідні інвестиції без типово російсько-ментального "обєгоріванія"... А втілює його в життя таким чином, що, ніби забувши про Україну як самостійну державу, за всяку ціну прагне обмежити, знівелювати цю самостійність. Не інакше, як саме в такому сенсі слід розглядати політику офіційного Києва, а саме: передача російському капіталу стратегічні промислові об'єкти (за браком місця їх не будемо перераховувати), створення

т.зв. міжнародного, а насправді українсько-російського нафтового консорціюму (оцінки такому "стратегічному" заходові дали і політики, і економісти), проста аж до банальности ліквідація національного ефірного простору і передача його під виглядом "спільного" російським компаніям, грубе порушення Конституції України – дислокація на її території чужих – російських військ, таким же "спільним", за останньою інформацією про попередні домовленості обох сторін, виявляється також... Азовське море. А ще планується або й реалізується "спільний" повітряний простір. У політичному підтексті призначення Президента головою новітнього монстра – СНД (України не є його членом), що в мріях московських супер-шовіністів і "нєдєлімщиків" (читай – імперіалістів) та й "наших", таки домашніх яничар має переродитися в новітній совєтський союз дуже "вільних" і дуже "незалежних" держав, прочитується велика майбутня "радість" – входження в нього України як порятунок від... імперіалістичної Америки та "гнилого" Заходу. Хоча це ніяк не перешкоджає українським політикам і дипломатам водночас базікати про т.зв. "західний вектор", навіть наробити чимало галасу з приводу майбутнього членства України в НАТО. Лицемірство і фарисейство – ніяк не новизна і тягнеться з давніх давен, має вже "біблійний" присмак, а тим більше в політиці українській. І навряд чи варто уточнювати характер цієї політики. Очевидно, на звичайній мові все це інакше не назвеш, як націонал-зрадництво. Щоправда, перша половина цього неприємного визначення слід поставити під сумнів, бо що там національного? Це *неукраїнська політика*, це зрада національних державних інтересів.

Таким чином, постійні уступки другій стороні характеризують цю політику, своєрідну "гру", де "наш" (не наш!) ґарант, гейби молодший брат, мусить постійно, аж до бридоти, уступати "старшому", незважаючи навіть на вельми приятельські (чи братні, тобто родинні) стосунки. Отак "потихенько", "по-сімейному" і створиться "союз нєрушімий"! І Україна вповзе в остаточне російське ярмо, так з нього й не вийшовши зовсім. Або й ні, цього не буде, бо навіщо лякати націонал-патріотів: достатньо для такої "держави" зберегти національний прапор, гімн (без слів!), якісь міністерства, якусь армію – необороноздатну, а головне – економіка, яка покликана працювати в рамках інтересів північного сусіда, аби не створювати конкуренції на її ринках. Щось подібне й з західними сусідами – аби їм вигідно, а вам – як собі хочете, бо

ви ж слабосилі, майже на ладан дишете. Звісно – від власної "стратегічної" політики – як зовнішньої, так і внутрішньої.

Постійна демонстрація перед північним сусідом сучасного керівництва України своєї слабкости, рабської залежности (це виявляється навіть у недержавній мові, якою послуговується перша особа держави на зустрічах з північним "братом" (звичайно – "страшим"), наводить на думку, що в свідомости цієї першої особи автоматично спрацьовує синдром меншевартости, залежности партійного керівника великого промислово-військового комплексу від кремлівського партійного керівництва і генерального штабу імперії, яка, на щастя всіх народів, що стали на шлях незалежности, спустила свій злий дух. Але нині цим отруйним сопухом прагне за всяку ціну одурманити багатьох. У рахубу тут не йде перша особа Білорусії – там усе чітко: згортання державности, повна ліквідація самостійности, а за всім цим не забариться й ліквідація білоруської нації. З приводу цього недаремно б'є у дзвін тривоги всесвітньовідомий білоруський письменник Василь Биков – нині чи не єдина совість нації, яка стоїть на грані безповоротної загибелі.

У нашу рахубу входить офіційний Київ, який повторює, з певними відмінами, залишаючи головну суть, політику "білорусизації" України, коли на наших очах відбувається невідворотне руйнування державности, економічної незалежности, деградації культурно-духовного процесу, що з кожним роком поглиблюється, демографічна катастрофа, коли, завдяки саме антиукраїнській політиці, мільйони молодих людей змушені залишати .Батьківщину в пошуках праці і гідних людини заробітків у чужих країнах. А який сенс має начебто великомасштабна боротьба з корупцією, яка з року в рік приносить нульовий результат, який, зрештою, не змінюється від зміни перших осіб у судовій і каральній системі? Що це за гра, панове? На кого вона розрахована? На простачків, які мали б повірити в словесні декларації високопоставлених чиновників? На нас, громадян України? Не розраховуйте! Ми пережили такі апокаліпси большевицького "раю", що сьогодні нас не купите словесами брехні та облуди! На західних експертів, які пильно стежать за всім, що відбувається в державі? Та й вони вже, нарешті, не ликом шиті. Здається, вони накінець зрозуміли вашу демагогію і брехню про "демократію", про "правове суспільство", "свободу слова" і т. ін., про ваші ж викручені ніби чорториєм "вектори" і політичні орієнтації. У нашому народі є, справді, золота думка:

"Брехнею світ пройдеш, та назад не вернешся!" Пам'ятайте ці золоті слова. І згадайте безславний кінець імперії зла, куди нині знову затягують нас "народні старателі", почавши від першої особи в державі, його найближчого оточення, і ті олігархічно-мафійні зчеплення, яким немає іншого виходу, як лише цупко триматися ґаранта, а його – них, поки все "тримається купи".

І тут – саме для всієї компанії північно-східний "вектор" є дошкою порятунку – адже й там з правом не все в порядку, з корупцією теж "запекло" борються – і мають приблизні успіхи, як і в нас, і там, як і в нас, є багаті "бідні", бо невиїзні за межі власної держави. Та й багато інших подібностей, які, сказати б, "зріднюють" обидві держави. То чому б їм не злитися докупи, звичайно, під двоголовим хижаком?

До того згадаймо ще "круті" висловлювання сучасних російських супершовіністів на адресу України як "временного явлєнія" чи сокровенні прагнення верхівки сучасної Росії щодо України – за великим рахунком вони такі ж, як і до Білорусії!

Для цього вони знаходять ґрунт у маніякальних (інакше не назвеш) твердженнях російських недовчених вчених про єдність "єдіного русского народа", про польсько-німецький витвір – українську націю, яку так інтерпретує сучасний росіянин Міхаїл Смолін, який вважає себе "вченим" і повторює, цитуючи такого ж, як і він, що, мовляв, поляки "взяли на себя роль акушерки при родах украинского национализма и няньки при его воспитании", а українська мова, яку не інакше називають, як "малорусская", причому в тих рідкісних випадках, коли пишуть слово "українська", беруть у лапки, отже ця мова, тобто "украинский" язык есть искусственно изобретённый жаргон, пропитанный польским языком, особенно в области терминологической и фразеологической. Он является сознательной попыткой увести малорусское население от общерусского языка и от церковнославянских языковых корней вообще". (Цитую з книжки "Украинский сепаратизм в России". Москва, 1998, стор. 8, 15-16). Гадаю, що українство (там же цей термін послідовно береться в лапки) мало б дати достойну відповідь, зокрема, цим шовіністичним вигадкам і спотворенням історичної правди, а загалом – обговорити перед українською спільнотою *справжні* поривання і прагнення сучасного російського політикуму щодо України. За його політичними гаслами про "дружбу" двох "братніх" народів, за його

"демократизмом" як своєрідною прихованістю справжніх *намірів* стоять, поза всяким сумнівом, реальні цілі – *підкорення* України, *поглинання* її російським "морем". Я свідомо спрощую тенденції, які нуртують у сучасному російському політичному середовищі, яке, як і в нас, неоднорідне, проте російська "демократія" закінчується там, де починається державницька незалежність народів, які мали нещастя потрапити в кігті двоголового орла, який, образно кажучи, повсякчас потребує крові для продовження власного життя, для існування імперії та імперського мислення. Ця теза сьогодні дуже переконливо підтверджується героїчною боротьбою маленького народу Ічкерії, яку Кремль бачить не інакше як невіддільною складовою імперії, а законне право чеченського народу на державність і боротьбу за неї назвав "тероризмом". Ми, українці, дуже добре знаємо цю, делікатно квжучи, тенденцію російської "демократії": боротьба УПА в 40–50-ті роки проти московського окупанта була названа ... "бандформіруваніями", засоби придушення цієї боротьби окупантом, справді, інакше не назвеш, як бандитськими. Такі ж самі засоби сьогодні застосовує "демократична" Росія в боротьбі проти Ічкерії.

Повертаючись до цитованої книжки, варто звернути увагу на обкладинку, повторену й на титульній сторінці, а саме: в лівому кутку вгорі в "глобальному" колі з позначками сторін світу намальований тризуб, розколений тріщинами на три частини – західну, північно-східну і південну. Ось справжні наміри і сутність нинішнього політичного мислення "демократичної" Росії стосовно України.

Виникає питання зі сумнівом: де ті здорові політичні сили сучасної Росії, які мислять адекватно стосовно реальної, а не бажаної ситуації? Україна – самостійна держава, незалежно від того, які наміри та прожекти шовіністичних чи інших кіл Росії, покликана вести стосунки зі своїми сусідами на *паритетних* основах. І коли цього явно бракує з обох сторін, то така політика приречена на невдачу. Немає паритетних стосунків, що виразно показав т.зв. рік України в Росії, і викликає великий сумнів такий же рік Росії в Україні. За минулий рік ("український"!) абсолютно нічого не змінилося в культурно-духовній автономії українців у Росії: як не було там українських державних шкіл, дошкільних закладів, театрів, преси, радіо й телебачення, книговидань і т.д., так і немає досі! Зате росіяни в Україні все це мають і багато чого

більше. Ось т.зв. "паритетні" стосунки! Цей перелік можна продовжувати до безконечности.

Що це? Політична недоумкуватість? Чи тенденція – з обох сторін: з російської – "не пущать!", з української – постійно уступати перед русифікаторами, економічною інвазією, за якою, як правило, суне навала асиміляторів з цинічною вимогою другої т.зв. державної мови, а це агресія з "пробивними" російськими банками, їх філіями, "дочірніми" підприємствами, що, як спрут, обплутують економічне тіло України, і т.д.? Відповідь на це питання дає справжній, а не "звітний" стан саме українських економічних, культурно-духовних, накінець і політичних справ (щодо міграції та еміграції) у нас, в Україні, і поза нею, в Росії – насамперед, бо там перебуває багатомільйонна українська діяспора, і всюди, де живуть українці. Щодо Росії, як видно, справи українців незавидні.

Ми, українці, *не русофіли*. Так! Бо за багатовікове поневолення України Росією ми позбавилися ілюзій щодо її "братніх" обіймів – від них ми століттями стікали кров'ю; ми не віримо в демагогію російських політиків найвищих рангів, бо в багатовіковій практиці стосунків з Росією у програші завжди залишалася Україна, за що розплачувалася безперервним геноцидом українців і їх духовної культури. (Хоча б за один – страхітливий голодомор 32-33 років Росія, його злочинний організатор, вибачилася, годі вже й мовити про компенсацію за страждання і смерть мільйонів українців, та це не в московсько-ординській традиції – вибачатися за злочини, а тим більше – сплачувати контрибуцію). Ми, українці, *не русофіли*, бо з якою жорстокістю не знищувала Росія нашу історичну, національно-духовну пам'ять, ми свято берегли свою віру, мову, культуру, споконвічні традиції, відчуття власної ідентичности та національної гідности і тому не стали перекотиполем під чужими й ненависними вітрами. І ми донині зберегли світлий розум і твердо знаємо – хто наш (принаймні!) "пасивний приятель" і хто ворог, який сьогодні одним помахом хоче розірвати наш державницький символ (отже нашу молоду державу) на шматки.

Тому ми з повною одвертістю заявляємо – Геть від Москви!

15 лютого 2003 р.

Газета "За вільну Україну", 2003, № 24, 4 березня.

ІМПЕРАТИВ НАЦІЇ

Сучасна політична палітра дуже різнокольорова, і знайти середньостатистичному громадянинові в цьому розмаїтті свій "колір" не так просто. Адже всім відомо, що за прекрасними фразами в більшости скривається дуже погана сутність того, хто говорить. Правило "не вір написаному (мовленому)" давно ввійшло в нашу свідомість ще з часів большевизму. Це й зрозуміло. Але, на жаль, старе правило не відійшло в минуле разом з імперією, а відродилося в нових умовах нашого життя. Відомо, що це таке "соціальна мімікрія", але до слова "мімікрія" з успіхом пристають епітети-визначники: політична, національна і т. д. Наприклад, комуністи з високої парламентської трибуни ревно виголошують тиради про своє "народолюбство", "соціальну справедливість" і всілякі інші обіцянки земного раю, тільки їм треба повірити і... повністю віддати владу, тобто на виборах проголосувати за них. І будемо мати те, що мали понад 70 років панування їхнього тоталітарного режиму: страхітливий голод 32-33 років, розстріли національної еліти, масові депортації в Сибір, геноцид проти українського та всіх інших народів, які опинилися в лабетах кривавого Кремля. Або ж інше, найгірше – "входження" України в склад Росії, з приводу чого Дума вже й прийняла відповідний закон. Комуністи таким чином виконають головний пункт своєї програми. Тому виникає природне запитання: як же можна повірити у комуністичну демагогію і брехню? Хіба ви, комуністи, стали інші, "кращі"? Це те саме, що сказати: фашизм нині інший, "кращий". Адже загальновідомо, що своєї сутности ці потворні суспільні явища не змінили.

Однак існує ще один дуже простий спосіб, як виявити справжній зміст "найдемократичнішої" поставі депутатів ще нині діючого парламенту України і всіх претендентів на цю виборну посаду. Треба лише виборцям почути, а їм, депутатам і кандидатам у депутати, голосно, щоб усі почули, сказати, скільки, в яких розмірах $-ової грошової одиниці лежать їхні "збереження" в т.зв. офшорних зонах чи в чужих, не українських банках, яка їхня нерухомість знаходиться поза межами України і яка тут, на рідній землі, в т.ч. й ті ж таки, з дозволу сказати, "збереження" в

українських банках. І це буде той лакмусовий папірець, який висвітлить їх "демократичну" сутність. І ще одне, дуже важливе: назвати джерело доходів. Звідси – вже й не треба "розшифровувати" демократичний чи якийсь інший характер виборчих блоків, переважна більшість яких активно використовує соціальну і національну мімікрію. І як би це не було гірко усвідомити пересічному виборцеві, але він, напевне, переконаний, що більшість депутатів і кандидатів у депутати не застосує до себе оцього лакмусового папірця.

Печально, але факт. Бо, мовляв, нема на це закону. А нема такого закону тому, що той же таки депутат не прийме його – навіщо йому клопіт? Він приймає закони, від яких йому ні холодно, ні тепло, але всюди і завжди підкреслює, що вони потрібні Україні. Потрібні. Багато чого потрібно, чого нема і не скоро буде... Маємо таких депутатів, більшість яких, до речі, не задовольняє того ж таки виборця, який залишився – щонайменше – обдуреним. Звідси й досвід: не дайтеся обдурити ще раз!

Ще один аспект *упізнавання*: ревна агітація за блок із тих же парламентських кланово-олігархічних груп, які вже, мабуть, усім набридли *незмінністю* стану в державі, який відчуває кожний і, особливо, мало забезпечена частина населення України, що перебуває на грані бідности (якщо межу визначив сам же парламент – 300 з чимось грн, що слід вважати гидким цинізмом законодавців), є просто маневром з метою ще раз обдурити виборця і таки прорватися в парламент. Для цього підбирається "популярна" (насправді примітивна) назва, яка, мовляв, припаде до смаку кожному. Цей "харч" хіба що для наївних, які гадають, що саме вони "нагодують"...

На цьому, проте, не вичерпуються "творчі" можливости "народних старателів", які називають себе "державниками". Так, справді, вони за державу, точніше, за такий нині існуючий правопорядок з єдиною метою – аби саме вони становили правлячу верхівку, а ніхто, крий Боже, інший. (Якщо коаліція, то, певна річ, олігархічна, за кланово-мафійними "інтересами", коаліція споріднених, а не противників). Проте ніяк не беруть вони на себе відповідальности за все, що робиться в державі. Та й що від них можна сподіватися, якщо вони досі не спромоглися створити умови для гідного людини життя? Як можна повірити в той час, коли тисячі

й тисячі українських громадян у пошуках заробітків у західних державах терплять часто-густо приниження й дискримінацію щодо оплати за працю, причому більшість українських дипломатичних представництв ними й не турбується? Як можна повірити і в їхні "найдемократичніші" гасла? Здається, вони й самі не вірять у те, що обіцяють людям під час виборчої кампанії! Головне для них – знову ж таки обдурити виборця, може, якщо вдасться, й підкупити (при загальних нестачах це й не виключено) або, нарешті, використати т.зв. адмінресурс.

На звичайній людській мові це означає (наприклад, у сільській місцевости), що представник місцевої влади (а він отримав відповідний наказ "згори") накаже своїм виборцям голосувати так, а не інакше, і виборець, повірте, голосуватиме. Бо хіба варто "задиратися" з владою, від якої він повністю залежний? Саме тут ще дуже далеко до тієї справжньої, а не паперової самостійности громадянина. Поняття свободи для нього є просто порожнім звуком, бо реальність інша. Та навіть дуже досвідчений західноєвропейський спостерігач, коли б він випадково опинився в цій N-ій місцевости, навіть не здогадається, що він присутній при нечистій грі... Так він, як і багато західних спостерігачів і політологів не зрозуміли, чому вдруге обрали в Україні "невдалого" президента. А коли "піде добре" (якщо трішки скорегують Конституцію), то ще й третій раз здивують Європу і весь світ...

Чи не адмінресурс введений у дію, коли, наприклад, чинять В.Ющенку перешкоди для зустрічі з виборцями? В цивілізованій державі за такі дії винні відповідають перед законом. Тільки не в нас. Навпаки, в цивілізованих державах такі чи подібні інциденти просто немислимі.

А чого варті однойменні назви блоків, кандидатів у депутати різних рівнів і також "підігравання", з дозволу сказати, виборчим іграм і високих судових інстанцій. Здається, щось подібне також неможливе в державах з традиційною демократією.

І коли вже кинулося в бій жіноцтво під егідою "першої леді", то вже нема сумніву, що перемога пропрезидентських блоків забезпечена. Лише гризе, як шашіль, одне питання: яке ж то буде наше майбутнє? Якщо таке, як сучасність, то не треба нам цих виборчих ігрищ.

Існує ще один сюжет на тему соціальної мімікрії, де головним героєм виступає вже й не дуже невідомий депутат; час від часу він

мелькає на телеекранах то з якоюсь бліц-реплікою, то з оціночним судженням про ту чи іншу подію. Дивишся на нього, а подумки кажеш: "Жирний котику, та ж за тобою полює, скажімо, бельгійська і німецька поліція і прагне тебе, дорогенький, притягнути до кримінальної відповідальности за... відмивання грошей! Ось чому ти, нещасненький, безвиїзний!" Але це ніяк йому не вадить балотуватися в парламент, бо він тут, в Україні, ніби в заповіднику печерних троглодитів, правосуддю недосяжний...

Є ще один "герой" у цьому ж таки сюжеті (коли б то один, то Україна давно стала б могутньою державою, а її громадяни заможними), який простим, аж банальним способом украв "мізерних" $ 70 чи більше млн. – і нічого, в тюрмі не сидить, таки "депутатствує", а т.зв. "борг" сплачує держава зі свого бюджету.

Невже Україна зробить цих "героїв" знову "народними обранцями"? Може, вже нарешті настала пора черговий раз не дивувати світ?

Та й інші кандидати вже й не дивують, коли з величезної віри в себе розраховують на довір'я галичан, примандрувавши сюди з Наддніпрянської України, бо там, бачите, невпевнені, чи любов старих виборців до них не згасла. Причини можуть бути різні, чому "обранці" міняють географію своїх округів, хоча логіка за те, щоб залишалися вони там же, де їх тоді обирали. В політичній або, точніше, народній термінології їх називають "парашутистами". Навпаки, кандидати-наддніпрянці з конструктивною програмою, націленою на зміни в нашій державі, мали б балотуватися в своїх регіонах, з якими вони прекрасно обізнані, а тут, не створюючи конкуренції, дати можливість заявити про себе новим і, головне, національно зрілим політикам, внаслідок чого поповнився б парламент новими національно-демократичними силами. Нарешті, відомі депутати, авторитетні серед національно свідомих кіл суспільства, мали б обиратися в мажоритарних округах (там, поза сумнівом, їх оберуть), поступившись місцем у партійних списках молодим і ще невідомим політикам.

Усе це – заради великої мети, заради важливих і вкрай необхідних змін, метою яких е повна реалізація національної ідеї. На превеликий жаль, цього не зробила національна демократія, а націоналістів у парламенті в усі скликання було такий мало, що вони не мали ніякого впливу на його ухвали. Не мають і досі, бо та

т.зв. "демократична більшість" не зробила помітних кроків в ***українську*** політику, в її пріоритет над промосковською. Клановоолігархічна диктатура (або називайте як хочете) визначає цю, нині фактично східновекторну, політику, нехай прикриту словесними заявами про "входження в Європу", яке невідомо коли відбудеться. Україна потребує власне національної орієнтації як у внутрішній, так і зовнішній політиці. І зможуть її реалізувати лише ті люди, які, справді, зорієнтовані, з одного боку, не на власні інтереси (навіщо тоді йти в парламент), а на зміни в державі, які зроблять її рівноправною державою поряд з іншими на Заході та Сході.

Наразі годі мовити, що влада – українська. Мільйони знають – яка вона, який її характер. "Посткомунізм" надто довго затягнувся в Україні на лихо для всіх. Приклад молодих прибалтійських держав переконує, що докорінні зміни здатна зробити та нація, яка остаточно пориває зі старим, тоталітарним минулим, категорично відсікає себе від нього. Національна демократія в Україні, постійно зазнаючи поразок, опинилася в меншости, внаслідок чого при владі в переважній більшости залишилися ті ж таки старі, большевицькі кадри, погляд яких скерований не в майбутнє, а в минуле. Цинічна брехня комуніста-бізнесмена Гуренка, що, мовляв, вони, комуністи, віддали владу демократам, засвідчує намагання всі лиха перекласти на національну демократію, на державність, яка їм... просто не потрібна. Гра цих старих кадрів разом з "новими українцями" в демократію в системі влади є настільки фальшивою, що годі не помітити її відчуженість від українства, а в багатьох випадках навіть ворожість. У підсумку маємо протилежність демократії, сповзання в тоталітаризм, елементи якого сьогодні вже зримі. Це дуже небезпечний симптом, громадська пасивність до нього, як правило, викличе поширення "зони" тоталітаризму на всі ділянки суспільнополітичного життя. Від дивовижної, але реальної недієздатности закону, перед яким рівні всі, незалежно від посади, професії, переконань і т. д., від порушення Конституції до повного правового колапсу – один крок, якщо конституційні статті для державного посадовця не мають ніякого значення, якщо "резонансні" злочини, зв'язані з високими посадовими особами, не одержали судового завершення. На жаль, цих "якщо" надто багато, щоб можна сьогодні говорити без сорому про "правову державу".

Ми, широкий український загал, від Сходу до Заходу, від Півночі до Півдня, чуємо, як тривожний дзвін, імператив нації: обрати людей з українською ментальністю, свідомих державників, аби вони посіли ключові позиції в структурах влади. Негативні, більше того – загрозливі проблеми (політична криза влади, не здатної вивести країну з економічного занепаду) виникли тому, що до влади прорвалися випадкові, корисливі, нечесні, вороже настроєні проти українства, люди, в яких власні інтереси, нажива, егоїзм і кар'єризм витіснили елементарні поняття моралі та чести.

Нація має шанс позбутися їх за умови активної роботи, спрямованої на зміни в найважливіших напрямках життєдіяльности – духовности, економіки і політики. Шалений опір цим змінам нація має витримати, протиставившись навальному шквалові політичного бруду, корупції в усіх ешелонах влади, криміналітету, що роз'їдає, як ракова пухлина, молоде тіло держави. Нація зобов'язана оголосити запеклий бій будь-яким посяганням на незалежність, від кого б воно не йшло, в т.ч., як це не парадоксально, і від депутатів, державних чиновників, політиків різних рівнів і рангів. Цю нечувану вакханалію, якщо не здатна припинити офіційна влада, нація без неї мусить знешкодити, дати їй рішучий відпір, водночас позбутися в своєму середовищі хруньства, відступництва від принципових засад моралі та етики. Нація має покінчити з "трою в державність", в "свободу слова", в "демократію" з боку посадових осіб, які, проголошуючи "патріотичні" й "державницькі" фрази, фактично роблять усе від них можливе і неможливе, аби знівелювати, стримати, звести нанівець державницькі процеси. Це, зокрема, позначилося на звуженому функціонуванні української мови, що набуває загрозливих форм і масштабів, на систематичній зневазі статті 10 Конституції України з боку посадових осіб, на українському книгодрукуванні, стан якого інакше годі назвати, як геноцид духу, на економічних реформах, що є насправді псевдореформами, на вкрай низькому життєвому рівні більшости громадян України, внаслідок чого виникла масова еміграція репродуктивної та інтелектуальної частини суспільства, на втрачанні економічної незалежности України. З цієї катастрофи не виведуть ті люди, які сьогодні займають ключові пости в державі, бо саме з їх вини все це відбулося. Вина за такий стан у державі лягає на всіх депутатів Верховної Ради України.

Щоб вижити, вистояти в процесах глобалізації, не призупиненої русифікації, духовного знекровлення, нація змушена самоорганізуватися, незалежно від державницьких чинників, а іноді, може, й всупереч їм, змобілізувати свої потенційні сили. Насамперед – вибрати достойних.

15 лютого 2002 р.

Газети "За вільну Україну", 2002, № 27, 12 березня; "Нескорені", №№ 3, 4, березень-квітень.

ПАТРІОТ. ВОЇН. ГРОМАДСЬКИЙ ДІЯЧ

Особистість автора спогадів, до речі, написаних із внутрішньою, духовною напругою, справді, незвичайна. На прикладі життєвого шляху пана Петра Івана Якиміва можна простежити становлення цієї особистости від ранніх років життя, яке склалося в автора нелегко. Не будемо переповідати його життєвого шляху – про все це і багато про що з нашого національного життя прочитає читач і знайде для себе багато цікавого, повчального, такого, що навіть і нині, в умовах української державности, звучить вельми актуально, бо чимало того, проти чого постійно, все своє свідоме життя, боровся і донині бореться автор спогадів, на жаль, ще не зникло або й набуло нових форм і змісту, що одним словом можна характеризувати, як *антиукраїнство*. Власне, проти нього спрямував усі свої духовні та фізичні сили Петро Якимів. від самої юности, ставши Свідомим Українцем, членом ОУН (з 1937 року), вступив на шлях боротьби проти поневолювачів України, незалежно від того, під якими прапорами вони наїжджали на нашу Батьківщину – біло-червоними, брунатними чи криваво червоними. З того часу, тобто з самої молодости, з часів польського панування на західних землях України П.Якимів у нелегальній і напівлегальній праці, в рамках організації виконує цілий ряд доручень безпосередньо з ініціятиви М.Лебедя, тоді (40-ві роки, час німецької окупації) Голови Визвольної Ради ОУН.

У підпіллі, з розповідей автора, привертає особливу увагу операція в Боратині, що виникла випадково, відповідно до ситуації,

яка склалася, коли був знищений провокатор і терорист М.Кузнєцов, особу якого вже пізніше ідентифікували совєтські спеціялісти. Група підпільників із сотні "Гуцулка", що діяла на цих теренах (Золочівщина), звісно, не мала поняття, на яких "німців" вона наткнулася. Та й сам автор спогадів неодноразово підкреслює, що з дезертирами німецької армії (вважали, що мають справу з дезертирами) не воювали, тому видалася йому дивною поведінка захоплених "німців", в результаті чого фактично сталося самогубство большевицького аґента. Звичайно, цей епізод у спогадах П.Якиміва проливає світло на обставини завершення терористичної діяльности Зіберта-Кузнецова. І якщо є якісь інші версії цієї історії, то їх, поза всяким сумнівом, треба корегувати з живим свідком і учасником цих давніх подій.

Життєвий досвід, який збагачувався з кожним роком, досвід політичної боротьби, участь у бойових операціях УПА, громадсько-політична діяльність за кордоном, зокрема у вимушеній еміґрації в США, – все це підтвердження того, що обраний шлях був єдино правильний і неминучий. Адже в умовах, коли світ був поділений на свободу і неволю, коли Україна перебувала у величезній тюремній зоні, усе свободолюбне українство змушене діяти в ім'я свободи – і всіма доступними засобами, з одного боку, розвінчувати брехливий антисвіт комунізму, московського більшовизму, псевдосоціялізму, що наприкінці свого панування робив фарисейські зусилля представити перед світом своє нібито "людське" обличчя, а з іншого, – самоорганізуватися для активної політичної роботи, скерованої на визволення, на утворення власної держави.

Відомо, з "перебудовчої" затії большевицько-тоталітарного режиму нічого не вийшло, завершившись розпадом імперії зла. Але свідоме українство поза межами України, тоді поневоленої московськими окупантами, домагалося значних успіхів у своїй політичній діяльности. В ці результативні наслідки вклав і свою працю Петро Якимів, націоналіст за світоглядом і чином, чутлива душа до всього, що відбувалося і нині відбувається в Україні. Він опинився у вимушеній еміґрації, але душа і помисли – постійно в Україні, і це, зокрема, підтверджують сторінки його спогадів, написаних з глибоким розумінням живих потреб сучасного українського суспільства. Здавалося б, дивно, з яким розумінням зовсім з іншого, географічно віддаленого місця проживання він веде мову про сучасний стан і потреби України, володіючи максимальною

інформацією про все, що відбувається в Батьківщині. Ця активна позиція викликає в нас глибоку пошану до людини, яка фактично все віддала, аби там, на заокеанських поселеннях українців, вони не забули, хто вони і чиї діти, і більше того – прислужилися головній меті всього свідомого українства – поверненню державности. Якраз, ця, друга, воєнна еміґрація максимально прислужилася, по-перше, збереженню власної національної тотожности і, по-друге, проголошенню на весь світ прагнень українців мати свою державу, визволитися з-під московського ярма. Ці дві генеральні та стратегічні "лінії" й визначили життєдіяльність української політичної еміґрації, саме політичної, бо головним мотивом і причиною виїзду людей за океан була політика, їх політичні переконання. Чого, на жаль, довго не могли зрозуміти ні політична еліта США, ні американський загал, під кінець Другої світової війни певним чином збаламучені пробольшевицькими ілюзіями та совєтськими міфами про "демократію", "мир" і "соціяльну справедливість", які нібито наявні в імперії зла. Власне, ця назва з'явилася далеко пізніше, коли західні держави і, зокрема США, нарешті зрозуміли сутність новітньої московської імперії.

Участь П.Якиміва в антибольшевицьких організаціях яскраво переконує в актуальности тоді антикомуністичної пропаганди, тим більше загостреної в роки "холодної війни" і тим більше необхідної в часи постійної інтервенції Москви в різних "гарячих точках" планети. Однією з них був Афганістан, авантюра Кремля, розрахована на швидке опанування політичною ситуацією в цій політично вельми нестабільній країні. Совєтський Союз тут програв з тріском, що й стало однією з промовистих ознак його неминучої аґонії та розвалу. Українська делегація на світових (міжнародних) конґресах антибольшевицьких організацій, в яких П.Якимів брав активну участь, займала конструктивну позицію, роз'яснюючи афганцям природу совєтчини і насильне втягнення українців, як гарматне м'ясо, в імперські інтереси Москви. Розвінчування комуністичної пропаганди, побрехеньок про "розквіт" України під чоботом Москви в ідеологічній боротьбі діяспори займало помітне місце взагалі в політичному житті Америки. Листи П.Якимова, адресовані президентам США, високопосадовим особам держави, пройняті особливою турботою про Україну, про визнання її законних прав на власну державу, а коли була проголошена незалежність України – про визнання її світовим співтовариством і, зокрема, США.

Натомість остання еміґрація, загалом заробітчанська, як підтверджують спогади П.Якиміва, позбавлена якостей воєнної еміґрації. Очевидно, закономірність цього негативного явища в тому, що ця частина населення, виїхавши за океан, не змінила своєї ментальности (як типового суспільно інертного загалу – така нині українська дійсність), виробленої в часи панування в Україні комуністичного режиму, який винищував українство не тільки фізично, а й духовно. На цю нову еміґрацію, яка, звісно, не є винятком в українському середовищі в краю, потрібно активно впливати, аби зі зміною поколінь у нових умовах не загубити безперервної традиції служіння національним ідеалам.

Автор спогадів тонко реагує на цю конкретну ситуацію, а біль і розчарування, які прориваються між рядками, ще раз підтверджують, як глибоко лежить у нього на серці доля України. Слушна постава автора: українська діяспора покликана бути постійним учасником будівництва Української держави. І ця постава – не перебільшення її можливостей, а тверезий погляд на стан справ, причетність до яких вимірюється усім досі прожитим життям. Автор спогадів усвідомлює, що нині, в умовах глобалізації, яка дедалі більше набирає шалених обертів, втягуючи в свою орбіту не лише окремих людей і народи, а фактично все людство, дуже важко зберегти свою національну ідентичність. І тим більше – як її зберегти в інонаціональному середовищі чи, точніше, коли йдеться про американців, у конгломераті полінаціональних середовищ з пануванням одного – англосакського? Дотепер відповідь на це питання українська заокеанська діяспора знаходила в розбудові своїх культурно-національних осередків, у згуртованости українців, головною метою яких було зберегти свою національну ідентичність, "вписатися" в культурно-духовний простір Америки, власне, своєю національною тотожністю, тією своєрідністю, яка виділяє її з-поміж інших, і максимально сприяти відновленню української державности.

Нині начебто ситуація трохи змінилася: гостре відчуття національної бездержавності зникло, а натомість на перше місце вийшла максимально активна допомога Українській державі. Але в цій ситуації частина молоді, може, гостріше, ніж у попередні десятиліття, начебто "розслабилася" і сильніше піддалася денаціоналізації. Нас, українців у краю, часто дивувала, на наш погляд, дивна ситуація, коли українці з-за океану, зібравшись разом

тут, в Україні, нерідко бесідували між собою... англійською. І може, їх також дивувало і не менше дивує сьогодні, що українці тут, особливо на східних землях, розмовляють між собою... російською. Не кажу вже про офіційний істеблішмент – політичний, культурний, науковий, – який просто гребує державною мовою... Щодо наших російськомовних, особливо з державного "сектора", то про них інакше не скажеш, як про відступників від рідної матері. Складність мовної ситуації в Україні давно зникла б з "порядку денного", коли б керівництво держави було... українським. Щодо денаціоналізації української молоді в Америці (та й не тільки там), то все, очевидно, залежить від рівня свідомости українців, від виховання, від уміння, не опинившись у національному ґетто, а вливши в американське суспільство, зберегти свою національну тотожність, відчуваючи в цьому свою майже інтимну потребу. Старша ґенерація української еміґрації усім своїм життям і чином довела, що саме це можна зробити з великим успіхом – і заслужити повагу з боку найвищих державних чинників США.

Збереження національних традицій, історичної пам'яти ввійшло в плоть і кров української діяспори. Адже невипадково П.Якимів, постійно думаючи про рідний край, тужачи за ним, віддає шану українським провідникам, які пожертвували найцінніше – своє життя Батьківщині, спеціяльно здійснює поїздки в Європу для вшанування пам'яти над їх могилами... Або з власної ініціятиви споруджує на рідній землі пам'ятники героям, що полягли за нашу свободу.

Необхідно підкреслити: політично активна позиція П.Якиміва має заслужене визнання українців у краю і поза його межами. Постава патріота, який себе не мислить без служіння рідній землі, якій зобов'язаний своєю любов'ю, що ніколи не є завеликою, скільки б не зробив з її іменем для Батьківщини. Це та міра, яку ніколи не можна "виміряти", коли критерієм доброго і самопосвятного чину стає все життя, весь життєвий шлях, роки боротьби зі зброєю в руках і роки невпинної праці на громадському полі.

Львів, 1 серпня 2002 р.

Передмова до кн..: Якимів Петро. Що записано в серці. Спогади. – Львів, Вид-во "Українські технології", 2002, с. 5-9.

ПРОСТІР СЛОВА, НАПОВНЕНОГО СЕРЦЕМ*

До 70-річчя Миколи Дубаса

Усе, що мовиться у вітаннях, адресованих ювілярові, торкається кількох засадничих справ, які склали серцевину всього його дотеперішнього життя: невсипуща праця, немислима без внутрішньої зорганізованості особистості, яка, знову ж таки, неможлива без нашої, української традиції. Це – волелюбність і непокора, які проявилися в юнацькі роки Миколи Дубаса. Проте слід додати: духовна атмосфера сім'ї виводила Ольця, як засвідчує у своїх вельми щирих споминах, у широкий світ боротьби за правду. Це, справді, *український* шлях багатьох поколінь, а для молоді кінця сорокових – п'ятдесятих років – тим більше. Вибір був зроблений. Іншого не було, бо перед духовним зором юнака стояла вся Україна, поневолена, що спливала кров'ю в нерівній боротьбі з фізично переважаючим ворогом. Це український вибір – віддати всі свої фізичні і духовні сили для визволення. І цей типовий шлях вів у зону ГУЛАҐу.

Ще одне випробування на міцність характеру, на стійкість і непокору. Про одного лише в'язня ГУЛАҐу можна писати багато, про драматичні перипетії перебування там, за колючими дротами, про засоби ворога – зламати фізично, знищити духовно. Не вийшло! Кожного разу, як тільки заходить мова про це, повторюю: не сльози, не жахливий трагізм нації, цвіт якої героїчно гинув у збройній боротьбі УПА, карався у сталінських катівнях, на проклятих просторах Сибіру, є найважливішим підсумком політичного процесу апокаліптичного XX століття, – а таки перемога власне цього покоління, перемога в значенні завершення величезного етапу національно-визвольних змагань, завершення, бо проголошена Українська Незалежна Держава. У її підвалинах – і жертви поколінь, і їх нескорений дух, і українська ідея як реальна мрія. І якщо ця мрія ще не повністю втілена в життя, то українська традиція, про яку йде мова, ніяк не вичерпалася, вона не може обірватися, коли володіє величезним духовним потенціялом і має у своєму розпорядженні ще не розтрачені резерви та можливості.

---

*Доповідь виголошена на ювілейному вечорі.

Микола Дубас дуже добре усвідомлює цю особливість української градиції. Він достосовує її до сьогоднішнього політичного і культурно-духовного моменту. Мудрість ще з античного світу "Коли замовкають гармати, говорять музи" сьогодні гостро своєчасна. Проте йому, політичному в'язневі, який вийшов з малої зони, антиконституційні закони імперії зла перекрили дорогу в гуманітарну освіту, хоча серцем змалку він горнувся до художнього слова, до літератури, розуміючи силу її духовного впливу на найширший загал і глибоко відчуваючи її на собі, коли в душі пробуджується дар слова, що його не маєш ніякого права стлумити в собі, хоча б які були неможливі умови його підтримати й розвинути. І в цьому теж виявився характер – цілеспрямований, пройнятий глибокою вірою в те, для чого покликаний. Талант Миколи Дубаса – поета, публіциста, журналіста і редактора, члена Національної спілки письменників – розвинувся в умовах незалежності, хоча вірші, як видно з датувань під публікаціями, писалися завжди, незалежно від обставин, датовані вони 40-50-60-70-80-ми роками, отже, поетичне слово не давало спокою давно, незалежно від умов, звичайно, вкрай несприятливих. Сьогодні він – автор чотирьох поетичних книжок: "Осінній колаж" (1997), "Рядки з хробачками" (1997), "Прозірки" (1999), "Клаптики" (2002), спогадів "Шлях починався в негоду" (2001), публіцистики, літературно-критичних і культурологічних есе "Слова постмовчання" (2002).

Мотиви поетичних книжок різні - від інтимної лірики до політично гострої, однак минуле, важке, табірне, а це тоді сучасні поетові ліричні мазки, точні своєю географією, деталями ландшафту, який є невідворотним тлом, на якому вимальовується замрія ліричного героя:

Я хотів би зустріть...
О, таку я хотів би зустріти,
Щоби коси як ніч, як печаль,
Очі - погляд як космосу даль,
Слово - усміх як сонячний день,
На устах – спів вакхальних пісень...
О, таку я хотів би зустріти.

Однак реальність жорстока:

Не чекай і не клич надарма –
В тих завіях її не зустріти.

На контрастах скомпоновано низку віршів. Пам'ять про рідний край, про Батьківщину пронизує болем, як втрата., повернення якої ліричний герой (тут він зливається з особою поета) прагне всім серцем.

Як підбитий лелека
Я в чужій чужині.
Україну далеку
Бачу тільки у сні.

Краю мій незабутній,
Снися, снися мені,
Віри дай у майбутні,
Кращі, радісні дні...

Емоційна наснага цих віршів корениться в пережитому, з чого автор викрешує вагоме слово, сповнене правдою цього переживання.

Змінюється палітра, коли поет торкається сучасного і болючого, шо пронизую серце і веде до чину, до необхідности чину:

Болючим важким градопадом
У скроні трагічні слова:
Є в нас і держава, і влада,
Та в них України нема.

Це – жорстокий осуд. І правдивий.

Поетичне осягнення дійсності пролягає крізь вимір серця й розуму, коли поетично-раціональне ніби перевіряється на адекватність реальному, сущому в момент поетичного дійства (наприклад, вірш "Подорожній підіймався..."). Тут діють антиподи, несумісні через найважливіше – власну сутність, звідси й різні моральні засади, це як світ і антисвіт. Але це правдивий вимір світу, в якому все існує поруч – високе і низьке. Один піднімається на високу гору, яка дала йому і багатьом таким, як і він, ім'я, сформоване від всеосяжного Тарасового слова, а інший, який теж має ім'я, сходження на цю гору вважає витрачанням часу або його простим проведенням. У той час, коли перший з глибоким пієтетом, рівнозначним молитві, клякає на коліна перед Могилою українського генія, то цей, другий, вражений щирістю першого, пише... донос. У цьому вірші схоплено сутність саме нинішнього дня, сутність того, що з нами відбувається. Одні, ті ж таки українці, хоча б за пашпортом, правда, без національності – ще одне

красномовне свідчення *характеру* нашої держави, її ще не виходу з колоніяльної залежності (бо ж двомовний пашпорт!), нагромаджують для себе, підкреслюю, *тільки* для себе величезні капітали, бо власна нажива – понад усе, а це, у свою чергу, визначає всю їхню особисту і суспільну поведінку, як і їх політику в найвищому органі держави, а інші, тобто ми з вами, деколи й пересварені і перерозмежовані, звісно, не без допомоги ближчих чи дальших сусідів та їх інтересів, все ж таки, живемо українською мрією і докладаємо всіх зусиль, щоб її повністю втілити в життя.

На цій хвилі творить Микола Дубас своє слово, що є його баченням світу, в якому він живе. Проте переінакшити цей світ можна лише від переінакшення свого власного Я, на єдиному ґрунті нашої, української традиції, більше того – повернення до неї, хто, можливо, нині помилково вважає, що новий час, мовляв, потребує нових підходів. Так, потребує, але не відмови від українства, що рівнозначна зраді. І коли негаразд, то поет має універсальну точку зору, з якою годі не погодитись:

Коли покинув друг,
Коли чужі навкруг,
Коли немилий світ,
Коли на серці лід,
Нікого не вини,
Шукай в собі вини.

("Хто винен?")

Мудрість у цих поетичних мініатюрах, як перлинах, що ввібрали в себе згустки раціо та емоціо, походить від життєвого досвіду автора, від безперервної праці над словом, що стало адекватне простору духа, який постійно шукає істину, знаходить її та радіє її відкриттю.

Хто без блукань зумів
Життєвий шлях пройти,
Долав його, напевно, без мети.

("Блукання")

Поет кладе сміливі пейзажні мазки, максимально динамізуючи картину і наповнюючи її, певна річ, легким емоційно-психологічним флером, від чого читач ніколи не залишається байдужим:

Світлий снився над світанком,
Ясний снивсь як сонце сон,

Жайвір заливався ранком
Снам оманним в унісон.

Колисались, колосились
Колосочки снів-надій...
Їх до жнив ще покосили,
Їх розвіяв суховій.

День схиливсь над видноколом,
Марева палив оман –
Чорним болем понад полем
Білий схлипував туман.

Звісно, поезію треба читати. І до цього ще можна хіба додати своє враження: психологія, тобто *людське*, і природа як один феномен цілості – людського, "вписаного" в природу, становлять одне ціле, де одне і друге взаємодіють, як два крила птаха, що злітає в простір думки й почуття.

У висновку скажемо: читаємо тонкого лірика, який вміє проникнути в закрите від звичайного людського ока, висвітлити його – і зворушити. Це свідчення творчої зрілості, повноцінності художнього слова, оригінального, наповненого невичерпною енергією серця і тому самодостатнього.

Є ще одна риса обдарування поета – іронічно-саркастична. На це, зокрема, вказує підзаголовок до назви останньої поетичної книжки "Клаптики"; їх жанр визначив автор як "мініверші", а далі їх автохарактеристика: "людиноприглядні, трохикпинні, часоплинні, словоплетні, владоспоглядні", чим засвідчує свої власні словотвори. А думку, начебто відсторонену від автора, читаємо у двох перших катренах – своєрідному епіграфі до книжки:

Безперечно, не все тут нове,
Більше того, не все тут вдале,
І, можливо, думки хтось знайде,
Що десь там у книжках зустрічались.

Та сказав один знаний мудрець,
Залишивши цю мисль на скрижалях:
Вже немає на світі дурниць,
Які давні колись не сказали б.

Самоіронія і скептицизм, розмовні інтонації – все це, поза всяким сумнівом, життєвий і творчий досвід, схоплені крізь тепле сяйво примружених очей.

Низка поезій Миколи Дубаса присвячена українській революції – повстанчій темі, яка часто то в епіграфах, то в інтертекстуальних вкрапленнях співвідноситься з творами знаменитого повстанського поета Мирослава Кушніра.

Власне, заслуга Дубаса-редактора в тому, що дуже вагомою книжкою повернутих читачеві поезій М.Кушніра він зробив відкриття. Без перебільшення, це справді відкриття. А до того ще додайте публікацію у відновленому і нарешті обнародуваному для широкого загалу підпільного журналу Українського національного фронту – "Воля і Батьківщина", щоденника поета, з якого постає глибока, високоінтелектуальна особистість, яка мислить конкретними естетичними категоріями, з глибоким розумінням потреб і завдань нашого національного слова, що має донині актуальне значення. І лише шкода, що цей великий талант фізично не зберігся в тотальній війні нації, яку нав'язав їй споконвічний ворог – Москва...

Як редактор Микола Дубас проявив свої організаційні особливості – довести почате до завершення. Це справді подвижницька праця. Важко собі уявити вихід альманахів "Біль" без його редакторської ініціятиви. Книжки, журнали, публікації наукових розвідок про невідоме, есеїстика – літературна, культурологічна, політична...

Своє повноліття поет зустрічає в розквіті творчих сил. Бажаю йому від усього серця такої ж, як і досі, творчої наснаги, сил і натхнення. І не відходити від ритму праці, що в унісон із ритмом серця і настроєм душі служить слову і, тим самим, продовжує українську традицію.

Всіх благ і щастя в родинному колі, серед друзів і широкого кола вдячних шанувальників поетичного слова.

30 листопада 2002 р.

Стаття піблікується за рукописом.

ТРИВОЖНА ТЕОРІЯ ЕТЬЄНА ФЕРМЕЕРСА З ХРИСТИЯНСЬКИМ СПОДІВАННЯМ І НАДІЄЮ

Філософське есе про довкілля Етьєна Фермеерса нарешті побачить світ українською мовою. Може, воно мало б з'явитися в нас і раніше вже хоча б тому, що Україна пережила і переживає не менш складні, а може й більші, ніж на Заході, свої суто національні екологічні проблеми, які, на жаль, в більшості є й гострими політичними дилемами і з них найважливішою, гамлетівською – *бути чи не бути?* Історія перед українцями постійно ставила це питання і виносила націю на край, за яким уже не було дороги – розверталося провалля. Гадаю, що така або подібна ситуація тією чи іншою мірою виникала в історії й інших європейських народів, але в більшости вони виборсувалися із складних ситуацій, знову таки ж зберігаючи чи не найдорожчу цінність – свободу. Українці втрачали її неодноразово. і порив до свободи, її відвоювання давалось нації дорогою ціною. Тому до проголошення незалежности України гострі екологічні проблеми були, власне, породжені політикою метрополії – Росії. Сучасне покоління мало б пам'ятати, що в рік Чорнобильської катастрофи, яка сколихнула всю планету, ядерний фізик п.Бєліков цинічно заявив через засоби масової інформації, що науково-технічний прогрес вимагає жертв. Цим він начебто хотів прикрити, більше того – оправдати бездарність проектантів і халатність будівників атомної станції в серцевині ідеально чистої зони України з екологічного погляду.

Скажемо ще одвертіше: все те, що нині завдячує Україна, а відтак і вся планета з погляду екології, впирається, як здається, в принципове, засадниче питання. Його можна сформулювати таким чином. З моменту появи на Землі людини, яка з самого початку своєї діяльности поставила мету – для власного виживання – *завоювання* Природи, вона загубила свою душу. Суперечности, на перший погляд, начебто немає, адже homo sapiens має своє оправдання: людині треба жити. Отже, зразу ж "включилася" в екологічну проблему мораль. Народження Христа, *Його* Місія на Землі мають духовний зміст, але було б безмежною наївністю гадати, що ця Місія не мала й досі не має універсального значення. Хоч скільки не було впродовж двох тисячоліть Пророків,

філософів-мислителів, які детально і проникливо обговорювали зміст і призначення для людини приходу Месії, людина у своїй діяльности пропускала повз вуха найголовніший сенс Покликання Месії, так само не вдавалася в поглиблене розуміння Святого Письма. Сьогодні, після історичного розвитку цивілізації, з упевненістю можемо констатувати необхідність *екології душі*. В епоху тоталітаризму, певна річ, годі було навіть заїкатися про душу як феномен християнства. Пан ядерний фізик, матеріяліст до "мозга костєй", не міг думати про цей дивовижний феномен, від здоров'я якого залежить майбутнє людства і людської цивілізації.

Автор есе дуже переконливо показав, назвемо умовно, падіння людини в її необмеженому прагненні підкорення Природи своїм цілям. І причина цього падіння (інакше не назвеш, як моральним падінням, відходом від християнських засад співжиття з людьми і Природою) у "забутті" того, заради чого прийшов Христос на землю. І саме в християнську епоху сталися катастрофічні зміни в екології. Причина ніяк не в християнстві; переконаний, що претензії до християнства, про які згадано в есе, не обґрунтовані. Адже в справі матеріяльного розвитку людської спільноти вирішувала людина, а не Бог, який дав людині прекрасну можливість *вибору*. Шлях людина вибрала, і ми добре знаємо, куди вона прийшла, бо відступила від засад християнства. Очевидно, ця думка не потребує обґрунтування. Можна лише нагадати, що інтенсивне добування нафти – єдиного нині палива для автомобіля і ще там для чогось – уже призводить до скорого вичерпання запасів. І в цьому прагненні максимально забрати в Матері-Землі все, що вона має, прозирає хижацька нажива, бо... Справді, "регулювання" цінами отого палива є, очевидно, нічим іншим, як спекуляцією, наживою з метою одержання надприбутків. Ще одна ілюстрація у формі не зовсім риторичного запитання: чи ціни на фармацевтичну продукцію направду є віддзеркаленням фактичних витрат на неї? При тому ціни на ліки постійно ростуть, тенденції на зниження не спостерігається. Надприбутки формують хижацький спосіб експлуатації Природи. Мамона править світом – скажемо популярно. Автор наводить масу переконливих аргументів "за" і "проти", висвітлюючи різні погляди й думки в цій складній системі, що є проблемою виживання людини і людства. І з цих міркувань можемо зробити свій висновок. Навряд чи я помиляюся

щодо екології душі, бо, по правді, *все з неї починається*. Підтвердженням цього є й теорія екоетики. Повертаємось на "круги своя". Необхідне *нове мислення*, новизна якого полягає в повному поверненні до християнських засад співіснування людини в цьому світі речей і Природи.

Так, я хочу, як і мільйони моїх співвітчизників, як і всі мої брати і сестри в християнській вірі, як і віруючі різних релігій та конфесій, – всі ми хочемо і прагнемо жити в добробуті і достатку, бути щасливими на цій Землі. Злидні, хвороби, нестатки – зло, до якого ніхто не має права бути байдужим. Це не значить, що ми маємо забути про своє призначення на Землі, бо, коли ми всі відійдемо у вічність, ми *зобов'язані* залишити Землю квітучою для майбутніх поколінь. Це і буде по-Божому, по-християнськи.

На мій погляд, нове мислення полягає і в тому, що кожна людина на цій Землі, незалежно від того, на якому вона знаходиться суспільному щаблі і якими володіє матеріальними цінностями, природними обдаруваннями і талантами, які має з ласки Бога, – кожна людина має усвідомити головну річ. Вона мусить твердо знати про свою *причетність* до всього, що коїться на Землі. Називаю цю ситуацію причетністю до зла. Про що йдеться? Отож, незалежно, де воно, зло, відбувається, людина не має жодного права мовчати про зло, пояснюючи цю свою позицію характерною для українців фразою "Моя хата скраю", а серед широкого загалу людської спільноти думкою: "Від мене нічого не залежить", "Це не мого ума справа" і т.д. Хоче чи не хоче ця людина, а відтак політики та дипломати і т.д., – всі вони, може, іноді й через не усвідомлену відповідальність, є причетними до зла. Тобто всі без винятку відповідають за "стан справ" у світі.

Хтось, може, назве цю думку утопічною, хтось – романтичною або наївною, але, коли замислитись над сутністю добра та зла, що співіснують у людині, яка має право вибору, і виявляються на кожному кроці цивілізаційного процесу впродовж тисячоліть, то викладені міркування про нове мислення постануть не такими вже наївними, як спочатку здаються вони з першого погляду.

Активне і глобальне заперечення зла є вже *причетністю до добра*. Хіба це не християнська постава кожної людини? Хіба це перечить будь-якій релігії і конфесії?

Автор філософського есе розчиняє двері для *надії і любові*, і ці християнські засади, які є глибоко гуманістичні за своєю чисто

людською природою, – я переконаний – перебудують світ зла, екологічних лих, злиднів і нещасть. Змінять світ хижака з доменою надприбутків на вічно квітучий Едем.

Я усвідомлюю складність *переходу* людства до нового мислення, бо потрібна титанічна праця на переорієнтацію всього агропромислового комплексу в глобальному масштабі, але необхідність цього переходу не має альтернативи, так само, як не має альтернативи людина, яка закінчить земний шлях і постане перед Богом для життя вічного. Для неї шлях – тільки в *любові та надії.*

Технологічні процеси нині вимагають з усією гостротою переорієнтації, яка буде посилюватись, в настирливому шуканні нових засобів енергії. Свого часу преса повідомляла про успішні починання в країнах Латинської Америки про заміну автопалива екологічно чистим деревним спиртом. Це лише значить, що стримування з боку відповідних компаній і концернів пошуків альтернативи відповідним джерелам, які входять у стадію вичерпання, напевне, приречене на провал. Так само не стримати прагнення людини жити на чистій Землі, берегти її, як рідну маму, котра привела її, своє дитя – людину, на цей світ і благословила для *життя,* а не смерти – зла, яке завжди поруч. Глибоке розуміння діалектики Добра-Зла, *усвідомлене* протиборство, яке набуде глобального значення, прискорить перебудову світу на засадах нового мислення.

Мені в очі дивиться дивовижне сотворіння – панда, і в її погляді, крім меланхолійности, я бачу тривогу. Я дуже хочу, щоб зникла ця тривога, яка сьогодні оселилася в серцях мільйонів людей. Зокрема, я дуже стривожений долею Українських Карпат, чудового краю, нині майже сплюндрованого хижацтвом імперії зла впродовж десятиліть його потворного існування і з не меншим бандитизмом – людей, що нині творять зло, дощенту вирубуючи зелене крислате диво і розпродуючи його наліво і направо заради своїх же надприбутків. Мене тривожить доля людей, які залишились доживати віку в смертельно небезпечній "зоні відчуження" навколо Чорнобиля. Біблійна Зірка Полин, упавши на мою землю, розверзлася засекреченими донині (як би це не було дивно, якщо врахувати, що ми сьогодні живемо в новій державі, в незалежній Україні) обсягами і глибиною катастрофи, числом людських жертв, які щорічно поповнюють негласний список мертвих.

Але я гордий від того, що ще в минулому столітті знайшлася людина, яка не побоялася сказати правду сильним світу цього. Я радію від слів вождя Сіетлу, який не побоявся сказати правду про Матір-Землю і про людину, яка прийшла на неї як завойовник і руйнівник.

Я дивлюся в очі панди і глибоко, невідступно, постійно надіюся, бо моя надія спирається на християнську віру, що в очах панди залишиться лише меланхолійний погляд і зникне тривога, як зникне вона із наших сердець, бо ми знаємо, ми переконані, ми для цього ж і ще для багато чого *покликан*і, щоб змінити себе, вдосконалити свою душу і таким чином змінити світ. І хай той, інший світ – світ зла, нещасть і лиха, ще опирається, ще котиться протореною дорогою в нікуди, тих, які хочуть реальних змін, більше, на їх боці перевага не тільки чисельна, але й духовна, насамперед духовна, як запорука чи фактор реального прогресу, скерованого на докорінні зміни.

Очі панди глядять на мене меланхолійно, та я поки що бачу в них тривогу, як віддзеркалення наших тривог і надій.

27 березня 2000 р.

Післямова до кн...: Етьєн Фермеерс. Очі панди. Філософське есе про довкілля. Переклад з нідерландської Ярослава Довгопологого. – Львів: "Стрім", 2000, с. 68-71.